

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS DÜZEYİNDEKİ SOSYAL BİLGİLER
EĞİTİMCİLERİNİN İDEAL ÖĞRETMEN ALGISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rukiye SÖYLEMEZ

Malatya-2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS DÜZEYİNDEKİ SOSYAL BİLGİLER
EĞİTİMCİLERİNİN İDEAL ÖĞRETMEN ALGISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rukiye SÖYLEMEZ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Erol KOÇOĞLU

Malatya-2018

T.C.
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Rukiye SÖYLEMEZ tarafından hazırlanan Yüksek Lisans Düzeyindeki Sosyal Bilgiler Eğitimcilerinin İdeal Öğretmen Algısı başlıklı bu çalışma, 13.07.2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Mesut AYDIN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Erol KOÇOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Birol BULUT

O N A Y

...../...../2018

Doç. Dr. Niyazi ÖZER
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Erol KOÇOĞLU'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Yüksek Lisans Düzeyindeki Sosyal Bilgiler Eğitimcilerinin İdeal Öğretmen Algısı** adlı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların metin içinde ve kaynakçada uygun bir biçimde gösterildiğini belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Rukiye SÖYLEMEZ

ÖN SÖZ

Toplum insanla var olur. İnsanı kemale erdiren ve dolayısı ile toplumun gelişimini de sağlayan kurum ise eğitimidir.

Eğitimin temel öğelerinden biri hiç şüphesiz eğitimidir. Eğitiminin yetkinliği ve ‘ideal’e yakınlığı bireyin kendisi ve bir basamak üstünde de bireyin içinde yaşadığı toplumun tekamülü için vazgeçilemez bir olgudur. Dolayısı ile ideal eğitim için ideal eğitmeni anahtar konumdadır.

Bu çalışmada öncelikle, bilgisi ve dinmeyen akademik enerjisinden yararlandığım saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Erol KOÇOĞLU’ya saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım süresince engin tecrübe ve birikimleri ile yoluma ışık tutan, örnek alınacak kişilikleri ile bana rol model olan, daima varlıklarını ve desteklerini hissetmekten mutluluk duyduğum pek saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Mesut AYDIN ve Doç. Dr. Recep DÜNDAR’a sonsuz minnetlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmam sırasında bana desteğini esirgemeyen eşim Ebubekir SÖYLEMEZ ve onunla olan zamanımdan çalarak bu çalışmayı hazırladığım sevgili oğlum Ahmed Selim SÖYLEMEZ’e sevgilerimi sunarım.

Rukiye SÖYLEMEZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS DÜZEYİNDEKİ SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMCİLERİNİN İDEAL ÖĞRETMEN ALGISI

SÖYLEMEZ, Rukiye

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Erol KOÇOĞLU

Mart-2018, VIII+61

Bu araştırmanın amacı, ideal sosyal bilgiler öğretmeninde bulunması gereken niteliklere ilişkin yüksek lisans düzeyindeki sosyal bilgiler eğitimcilerinin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma kapsamında ilk olarak çalışmaya konu olan kavramların tanımlanmış ve bu kavramların önemi belirlenmiştir. Çalışmanın kuramsal kısmı tamamlandıktan sonra eğitimcilerin görüşleri alınmak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda 10 soru yer almaktadır. Araştırmada çalışma grubunu 2015- 2016 ve 2016- 2017 yıllarında İnönü Üniversitesi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi dalında yüksek lisans yapan öğrenciler oluşturmaktadır. Betimsel tarama modeliyle gerçekleştirilen çalışmada elde edilen bulgular objektif şekilde değerlendirilmiş ve NVivo10 programından yararlanılarak modellenmiştir.

Araştırmanın sonucunda yüksek lisans düzeyindeki sosyal bilgiler eğitimcilerinin ideal sosyal bilgiler öğretmeni özelliklerine ilişkin algıları ve farkındalık düzeyleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara dayanarak var olan öğretmenleri ideal öğretmen kavramına yaklaştıracak çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, İdeal Öğretmen, Yapılandırmacılık

IDEAL TEACHER PERCEPTION OF SOCIAL STUDIES
EDUCATORS AT MASTERS DEGREE LEVEL

SÖYLEMEZ, RUKİYE

Master of Science, Inonu University Institute of Educational Science
Department of Social Education,

Advisor: Assistant. Assoc. Prof. Dr. Erol KOÇOĞLU

March 2018, VIII+61

The purpose of this research is to determine the opinions of the educators of the social sciences at the master degree level about the qualifications that should be found in the ideal social studies teacher. Within the scope of the research, firstly the concepts which are subject to work are defined and the importance of these concepts is determined. After the theoretical part of the work has been completed, a semi-structured interview form has been prepared for the views of the trainers. There are 10 questions in the semi-structured interview form. The study group of the study group constitutes the students who graduate in the field of social studies education of İnönü University Educational Institute between 2015-2016 and 2016-2017. The findings obtained by the descriptive scanning model were evaluated objectively and modeled using the NVivo10 program.

As a result of the research, perceptions and master degree levels of ideal social studies teaching characteristics of the graduate students were determined. Based on the findings, various suggestions were made to bring the existing teachers closer to the ideal teacher concept.

Key Words: Social Studies, Ideal Teacher, Constructivism

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.2.Problem Cümlesi.....	1
1.3. Alt Problemler	2
1.4.Araştırmanın Amacı	2
1.5.Araştırmanın Önemi.....	3
1.7.Varsayımlar	3
1.8.Tanımlar	4
BÖLÜM II	5
KURAMSAL BİLGİLER	5
2.1.Eğitim ve Eğitimin Önemi.....	5
2.2. Öğretmenlik Mesleği.....	6
2.2.1. Öğretmenlik	6
2.2.2. Öğretmenlik Mesleğinin Kısa Tarihçesi	7
2.2.3. Öğretmenlik Yeterliliği İçin Aranan Nitelikler	8
2.2.4. Öğretmenlik Mesleğinin Gereklilikleri	10
2.2.5. İdeal Öğretmen	12
2.3. Sosyal Bilgiler	27
2.3.1. Sosyal Bilgiler	27
2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmeni.....	28
2.3.3. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni	30

BÖLÜM III	32
YÖNTEM	32
3.1. Araştırmanın Modeli	32
3.2. Çalışma Grubu	32
3.3. Verilerin Toplama Aracı	33
3.4. Verilerin Analizi	33
BÖLÜM IV	33
BULGULAR ve YORUM	34
4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	34
4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	35
4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	37
4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	38
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	40
4.6.Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	43
4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	46
4.8.Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	47
BÖLÜM V	49
SONUÇ VE ÖNERİLER	49
5.1.Sonuç	49
5.2.Öneriler	54
KAYNAKÇA	54
EKLER	59
EK1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	59

KISALTMALAR LİSTESİ

<u>Kısaltma</u>	<u>Açıklama</u>
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
Çev:	Çeviren
Ed:	Editör
NCSS:	Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
SBE:	Sosyal Bilgiler Eğitimi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Birinci bölümde; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımlar ve konu ile ilgili bilinmesi gereken temel kavramların tanımı yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

Öğretmenlik mesleği; öğretmek, öğrencilerini; dolayısı ile toplumu geliştirme işidir. Öğretmenlik eğitim mesleğini profesyonel olarak icra etme işidir.

Toplumun değişim ve gelişiminin merkezinde öğretmen vardır. Dolayısı ile öğretmenin niteliği ve donanımlı oluşu toplumu ilk elden etkiler.

Günümüzde öğretmen salt öğreten olmaktan uzak, öğrenmenin planlayıcısı ve rehberi olmak suretiyle öğrenmenin ana ögesi değil gözlemcisi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısı ile genelde “öğretmen algısı”, bu çalışmanın özelinde de “ideal sosyal bilgiler öğretmeni algısı” da yıllar içinde bu yönde gelişim ve ilerleme göstermiştir. Bu gelişim ve değişimin yüksek lisans eğitimi almış eğitimcilerin gözünde ne şekilde algılandığını ortaya koymak amacıyla “Yüksek Lisans Düzeyindeki Eğitimcilerin İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni Algısı” adlı bu çalışma hazırlanmıştır.

Yaptığımız bu çalışmada yüksek lisans düzeyindeki eğitimcilerin zihin dünyalarındaki ‘ideal sosyal bilgiler öğretmeni’ onların görüşleri doğrultusunda ele alınmıştır.

1.2.Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesi “yapılandırmacı yaklaşımı esas alan ideal bir sosyal bilgiler öğretmenin özelliklerini belirlemek” olarak belirlenmiştir.

1.3. Alt Problemler

1. İdeal sosyal bilgiler öğretmeni öğrencinin özerkliği ve girişimciliğini ve her yönüyle kendini ifade edişini nasıl sağlar?

2. İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin, öğrencinin vatandaş olarak ödev ve haklarını bilmesini, toplum içindeki rolünü, geçmişini ve milletinin tarihi var oluşunu ve içinde yaşadığı coğrafyayı sağlamadaki pozisyonu nedir?

3. İdeal sosyal bilgiler öğretmeni bireyin kişisel gelişimini, milli değer ve normlara, bununla birlikte gelişen ve değişen dünyaya uyumunu nasıl sağlar?

4. İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin kişiliği nasıl olmalıdır?

5. İdeal sosyal bilgiler öğretmeni mesleki yeterlilik, alan ve genel kültür bilgisi yeterliliği ve kişilik bağlamında hangi özellikleri taşımalıdır? Eğitim kurumlarının bu vasıflara haiz öğretmeni yetiştirmedeki yeterliliği nedir?

6. İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin öğrencinin eğitiminde kilit rolü nedir? Bu konuda uygulayabileceği alternatif yaklaşımlar nelerdir?

7. İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin eğitim hayatı ne süreyle sınırlı olmalıdır?

8. İdeal bir sosyal bilgiler öğretmeninin sınırlılıkları nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

“Yüksek Lisans Düzeyindeki Sosyal Bilgiler Eğitimcilerinin İdeal Öğretmen Algısı”nı temele alan bu araştırmada, çalışma grubunu oluşturan üyelerin, araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin görüşlerinin, içerik analizine tabi tutularak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde çalışma grubu üyelerine şu sorular yöneltilmiştir:

- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin meslek bilgisi yeterliliği nasıl olmalıdır?
- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin alan bilgisi yeterliliği nasıl olmalıdır?
- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin genel kültür yeterliliği nasıl olmalıdır?
- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin kişisel özellikleri neler olmalıdır?
- ✓ Türkiye’de İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin ölçütleri sizce neler olmalıdır?
- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin kullanabileceği alternatif yaklaşımlar nelerdir?

- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin sınırlılıkları nelerdir?
- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin eğitimde kilit rolü nedir?
- ✓ Türkiye’de günümüzde öğretmen yetiştirme kurumlarının “İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni”ni yetiştirdiğini düşünüyor musunuz? Niçin?
- ✓ İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin eğitim hayatını kaç yılla sınırlandırırsınız?

1.5.Araştırmanın Önemi

Bu çalışma; ideal öğretmen kavramını sosyal bilgiler dersi özelinde, yapılandırmacı eğitim anlayışı bağlamında değerlendirmesi ve bunun yüksek lisans eğitimi almış/almakta olan eğitimciler tarafından anlamlandırılması açısından araştırılmaya değer bir konu içermektedir.

Çalışmayı özel kılan bir başka husus ise çalışma karşılaştırmalı bir çalışma olmamasına rağmen değişen eski- yeni ideal öğretmen algımızı göz önüne serme iddiasıdır.

1.6.Sınırlılıklar

1. Çalışma, 2015-2016 ve 2016-2017 İnönü Üniversitesi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencileri,
2. Çalışma konumuzla ilgili makale, tez ve kitaplarla sınırlandırılmıştır.

1.7.Varsayımlar

- 1-Araştırmaya katılan çalışma grubunun ölçeklerdeki soruları cevaplariken içtenlikle cevaplayacağı,
- 2-Ulaşılabilecek kaynakların veri toplamada yeterli olacağı,
- 3-Araştırma sonucunda elde edilen bulguların geçerlik ve güvenilirlik açısından beklenileni yansıtacağı varsayılmıştır.

1.8.Tanımlar

Sosyal Bilgiler: ABD Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyinin (NCSS) Sosyal bilgiler öğretimi için artık köşe taşı haline gelen tanımına göre sosyal bilgiler; vatandaşlık yeterlilikleri kazandırmak için edebiyat, sanat ve sosyal bilimlerin disiplinlerarası bir yaklaşımla bütünleştirildiği bir alandır (Koçoğlu, 2014: 5).

İdeal Öğretmen: Etkili ve dolayısı ile iyi/ ideal öğretmenler güdüleyici ve cesaretlendirici kişiliğe sahiptir. Öğrenciyi öğrenme noktasında motive eden kişiliğe sahip öğretmenlerin de 3 özelliği vardır:

1. İstekli olmak
2. Öğrenciye yakınlık ve gelişmiş mizah duygusu
3. Güvenirlilik (Özdemir, Yalın, Sezgin, 2008:92).

Yapılandırıcılık: Yeni öğrenilen bilgiler önceden yapılandırılmış bilgiler üstüne inşa edilir. Yapılandırıcı öğrenme, var olan bilgilerle yeni öğrenmeler arasında bağ oluşturma ve her yeni bilgiyi var olanlarla bir araya getirme sürecidir (Şaşan, 2002:49).

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER

Bu bölümde ilk olarak çalışmaya temel olan kavramların tanımlamaları üzerinde durulmaktadır. Bunun yanında ideal öğretilmekte ve çalışmanın esas noktası olan ideal sosyal bilgiler öğretmeninde olması gereken özellikler ayrıntılı olarak incelenmiştir.

2.1.Eğitim ve Eğitimin Önemi

İnsanlar var olduğu günden itibaren toplum içinde yaşamışlardır. Başka insanlarla birlikte yaşamının da bazı gerek ve sorumlulukları olduğu aşikardır. Bu da toplumu oluşturan bireyleri toplum normlarını öğrenmek üzere eğitmekle sağlanabilir. Bu normlar toplum içinde yer ettikçe o toplumun kültürel varlığını oluşturur. Hıfzırrahman Raşit Öymen'e göre eğitim, ideal kültür varlığının gelecek nesiller üzerine intikal ettirilmesidir (Öymen, 1965: 14). Zira toplumun gelişme ve ilerlemesi ancak yeni nesillerin eğitilmesi ile mümkündür. Yine aynı meyanada Dewey'e göre eğitim toplumun bir işlevidir. Buradan bakınca da eğitim bir 'sosyal eylem'dir (Bakır, 2012: 41). Çünkü medeniyet ancak eğitim işlevinin yerine getirip getirilmediği ile ilerler veya geriler. Bir toplumun uygarlık seviyesi salt eğitim sistemine bakılarak ölçülebilir. Dewey eğitime hayata hazırlık ya da bir süreç gözüyle bakmaz. Ona göre eğitim hayatın ta kendisidir (Bakır, 2012: 49). Eğitim hem denge hem değişim unsurudur (Bakır, 2012: 53). Toplum hayatını düzenleyen en temel dinamiktir. Eğitilen bireyler, hem kendi çok yönlü gelişimlerini sağlar, hem de içlerinde yaşadıkları toplumun gereklerine göre meslek edinir ve kendilerini gerçekleştirmelerindeki tüm merhaleler kat edilmiş olur. İbn-i Sina'ya göre eğitimin amacı tam da bu aşamada bireylere yardımcı olmaktır (Arıbaş, Köçer ve diğerleri, 2011: 29).

F. Herbart eğitimin amacını ahlaki bir karakter kazandırmak ve ilgilerin çok yönlü gelişimini sağlamak olarak tanımlar (Öymen, 1965: 20). Bu tanım da yukarıda bahsedilen amaçlarla paralellik gösteren bir bakış açısidir.

Üzerinde büyük oranda fikir birliği sağlanan diğer bir tanıma göre de “eğitim, bireyde kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik davranış değiştirme sürecidir.” (Demirel, 2012: 6).

Toplumun sürekli gelişmesi gerekliliği göz önüne alındığında Kant’ın ‘eğitim yalnız bugün için değil yarın için de yetiştirmektir.’ (Öymen, 1965: 20) tanımını anlamak gerekmektedir. Eğitimin amacı, yetişen neslin hayattaki başarılarını sağlamak, toplumun mesuliyetli nizamında yerini doldurmasına ve böylece insanlığın gelişmesine yararlı olmaktır (Öymen, 1965: 19).

Dikkate değer bir başka nokta da bilgi çağı olan çağımızda eğitim sisteminin temel amacının, öğrenciye bilgiyi sadece aktarmak değil, onlara bilgiye kendilerinin ulaşmasını sağlayacak temel becerileri kazandırmak olması gerekliliğidir (Sever ve diğerleri, 2015: 309).

Tüm tanımlamalardan anlaşılacağı üzere eğitim üçlü sacayağına dayanan bir yapıdadır. Onu ayakta tutan ögeler öğrenci, öğretmen ve programdır. Sistemin sağlıklı işleyişi bu ögelerin uyum ile çalışmasına bağlıdır. Bunların birinde oluşabilecek yanlışlık tüm sistemi etkiler. Bu çalışmada bunlardan ‘öğretmen’ ögesi ve onun idealize biçimi “sosyal bilgiler dersi” özelinde temel olarak ele alınacaktır.

2.2. Öğretmenlik Mesleği

2.2.1. Öğretmenlik

Öncelikle öğretmen eğitimin temel ve daimi unsurudur. Bu da onun yerinin doldurulamayacağı anlamına gelir. Çünkü öğretme faaliyeti hangi teknik ve yöntemle yapılırsa yapılırsın bir rehber ihtiyacı duyar. Bu da öğretmendir. O hem bilgiye erişim kaynağı hem de içi insan sevgisi ile dolu bir erdemli insan modelidir. Her iyi, doğru, güzel ve büyük değerinde öğretmenin rolü ve emeği vardır (Ataüinal, 2003: 19).

Kitabi bir tanım yapmak gerekirse, öğretmen, genel kültür, özel alan bilgisi ve pedagojik formasyon eğitimi almış ve adaylık döneminden sonra her derecede ve türdeki eğitim kurumlarında eğitim öğretim ve bununla ilintili yönetim hizmetlerini yürütenlerdir (Balıbey 2006, 7).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na göre öğretmenlik “devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili öğretim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir.” şeklinde tanımlanmaktadır (Vural 2004: 48).

Balıbey, “Öğretmenlik mesleği; eğitimin sürekliliğine inanan, insanın doğumdan mezara kadar olan gelişimini sağlayan bir meslektir” der (Balıbey 2006, 12). Aynı meyanda Geothe’ye göre ‘öğretmenlik ebedi öğrenciliktir.’ (Öymen, 1965: 48)

Mermere şekil verene heykeltıraş, ağaca şekil verene marangoz, kumaşa şekil verene terzi; insana şekil verene ise öğretmen denir. Ne var ki heykeltıraşa, marangoza, terziye sanatçı denir de öğretmene sanatçı denmez. Halbuki en büyük sanatçı öğretmendir. Onun yaptığı mermere, ağaca, kumaşa şekil vermekten çok daha zor ve şümullüdür (Keven, 2011: 15). Bunu en yalın haliyle ‘öğretmek bir sanattır.’ diyerek ifade eden de şüphesiz büyük sosyolog İbn Haldun’dur (İbn Haldun, 2013 : 251).

2.2.2. Öğretmenlik Mesleğinin Kısa Tarihçesi

1861 yılında öğretmenliğin bir meslek olduğuna, bu mesleğin öğrenimini yapmayan bir kimsenin öğretmen olamayacağına dair bir olay olmuştur. 1861 yılında Maarif-i Umumiye Nezareti okullara dışarıdan birkaç kişiyi öğretmen olarak atamıştır. Bunu öğrenen öğretmen kulu öğrencileri, Nezareti de aşarak, Sadaret’e bir dilekçe ile şikâyette bulunmuşlardır. Bu dilekçede Darülmuaallimin Nizamnamesine aykırı olan bu işleme engel olunması istenmiştir. Sadrazam da düşünüp taşındıktan sonra, ‘zaruretler karşısında böyle bir şeyin geçici olarak yapılabileceğine’ dair padişahın onay almıştır. Daha sonra bu husus, 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesine bir hüküm olarak girmiştir. Böylece öğretmenlik tarihimizde belki ilk kez kendine özgü bir meslek olarak tanınmış ve resmi belgelere de geçmiştir (Binbaşoğlu, 1998 :2).

Osmanlı’da eğitim medrese adı verilen kurumlar vasıtasıyla yapılırdı. İlk Osmanlı medresesinin İznik Orhan Gazi Medresesi yahut İzmit Süleyman Paşa Medresesi olduğu ile ilgili iki farklı görüş vardır (Ünal, 2015: 125). Fatih döneminde medrese kurumu büyük gelişme gösterdi. İstanbul’daki Bizans imparatorlarının mezarlarını barındıran Havariyyun Kilisesi yıkılmış, mezarlar taşınmış ve yerine “Sahn Medreseleri” yapıldı. İçinde sekiz medrese, bir cami, bir hastane, bir tımarhane, bir ilkokul ve bir kütüphaneden meydana gelen bu yapıya “Fatih Külliyesi” adı verildi. Ayrıca Fatih sekiz medreseyi yeterli bulmayarak Külliye’nin dış tarafına sekiz medrese daha yaptırmıştır (Ünal, 2015: 127).

19. yüzyıla girildiğinde Osmanlı’da ikili bir eğitim sistemi vardı. Bir yanda geleneksel medreseler, diğer tarafta 18. Yy da oluşturulan Batı tarzı mekteplerdi (Ünal, 2015: 139).

Tanzimat’la birlikte Batı tarzı bir devlet yönetimi şekli oluşturabilmek için devlet memuru, subay, öğretmen yetiştirmek için bunlara yönelik okullar açıldı. Bu noktada bizim için dikkat çekici olan 1847 yılında öğretmen yetiştirmek amacı ile açılan Darül- muallimindir (Ünal, 2015: 140).

Salt öğretmen yetiştirme amacın yönelik ilk kurum “Darülmualimin” adı ile 16 Mart 1948’de kuruldu. Bu eğitim kurumları 1924-25 yılından itibaren muallim mektebi, 1935’ten itibaren öğretmen okulu; 1940- 1954 yılları arasında köy enstitüsü, 1954- 1974 arasında ilk öğretmen okulu adıyla faaliyetlerini sürdürdüler (Balıbey 2006, 1). Daha sonra Cumhuriyet dönemi ile birlikte Darülmualimin okulları önce Muallim Mektebi, daha sonra da Öğretmen Okulu olarak düzenlenmiştir. Bu dönem eğitim kurumları Osmanlı dönemine göre daha karmaşık bir şekilde organize olmuştur. İmparatorluktan Cumhuriyet’e geçişin getirdiği değişimin eğitim ve kültürdeki yansımalarını topluma aktaracak olan öğretmenlerin yetiştirilmesi 1940’a kadar Öğretmen Okulları ve İlköğretmen Okulları ile yapılır. Bu dönemde bunların yanında Köy Enstitüleri de kurulmuştur (Akdemir, 2013: 17). Köy Enstitüleri 1954’te tamamen kapatılmış, artık öğretmen yetiştirme işi sadece İlköğretmen Okulları vasıtasıyla yapılmıştır (Akdemir, 2013: 18). Sonrasında 1982 yılında yapılmış olan 11. Milli Eğitim Şurası ile öğretmen yetiştirme görev ve sorumluluğu tamamen üniversitelere devredilmiştir (Can ve diğerleri, 1999: 66). Günümüzde de aynı şekilde öğretmen yetiştirme üniversiteler eliyle yapılmaktadır.

2.2.3. Öğretmenlik Yeterliliği İçin Aranılan Nitelikler

Okulun düzen ve disiplini bir organizasyon içindedir. Doğal olarak düzen amaca göredir. Eğer amacınız kırk elli çocuğun bir takım dersleri öğrenmesi, sonra öğretmene anlatması ise istediğiniz disiplin de bunu sağlayacak tarzda olur. Fakat hedeflenen amaç toplumsal işbirliği ve toplum hayatı ruhunun ortaya konması ise disiplin bundan doğmalı ve bu amaca uygun olmalıdır (Dewey, 2010. 30).

Eğitim düzeyinin yükseltilebilmesi için öğretmenlerin alanında yeterli bilgi, beceri ve davranışlarla donatılmış olması gerekir. Bunun yanı sıra ve daha da vazgeçilmez olanı ise öğretmeyi ve öğretmenlik mesleğini sevmesi, severek seçmiş olması, ve yaptığı işin ve topluma karşı sorumluluğunun farkında olması ve bu sorumluluğun gerektirdiği özveriyi ortaya koyacak motivasyona sahip olması gerekmektedir. Öyle ki kendisi bir temsil modeli olmalı, öğrenciler adeta “O” olmak istemelidir (Vural 2004: 69).

İnsanın bir başkasına bir şeyler öğretme çabasını etkileyen değişik etkenler vardır. Bunların birisi de öğretmenin öğrenci üzerindeki etkisidir (Gordon, 1996:2).

Eskiden öğretmen, öğreten konumdaydı. Yani öğretmen öğretirse çocuklar alıyordu. Şimdi sistem değişti. Değişmez denilen bilgi değişti. Çünkü artık bilginin felsefesi değişti. Artık öğretmen rehberlik yapan, herkes bunu alsın demeyen bir konuma geldi (Balıbey 2006, 28). Öğrenciler G. Vico'nun belirttiği gibi 'Bir şeyi bilen, onu açıklayabilendir.' (Bakır, 2012: 55) düsturunca eğitilen bireyler haline geldi.

Geleneksel sınıfta eski sistemde, çocuğun iş ve davranışına çok az yer bırakılmıştı. Buralarda çocuğun yazı yazması, bir şeyler yaparak yaratıcı gücünü geliştirmesi ve iş içinde incelemelerde bulunması için iş tezgâhı, iş tezgahı, laboratuvar, malzeme, araç gereç hatta genişçe bir yer bile genellikle bulunmamaktaydı (Dewey, 2010. 40). Değişen dünya ve eğitim anlayışları sonucu eğitim anlayışımızda da değişen bir bakış açısı ve John Dewey'in öncüsü olduğu yapılandırmacı yaklaşım esas alınmaya başlandı. Bütün bu düşüncelerden hareketle, ülkemizde ilköğretim programlarında 2005-2006 Eğitim-Öğretim yılından itibaren birinci kademedede (1-5.sınıflar) yapılandırmacı yaklaşımı esas alan yeni program uygulanmaya başlanmıştır (Çelikkaya ve Ünal, 2009: 198). Yapılandırmacı görüşe göre öğretme, öğretmenin belli tekniklerle bilgiyi öğrencilerine aktarması olarak değil, bilişsel düşünme ve mantık kullanma yoluyla bireysel kuram oluşturma becerisidir ve bu beceriyi geliştirmenin uzun soluklu bir süreçtir (Atay, 2003,37).

Yapılandırmacı Yaklaşımın -teşbih yerindeyse- mucidi Dewey'e göre aktif öğrenme modelinde bilgi hazır olarak öğrenciye verilmez (Bakır, 2012: 67). Öğrenci aktif olarak tüm eylemleri yapan olarak öğrenmenin odağındadır (Bakır, 2012: 69). Bu yaparak yaşayarak öğrenme olarak tanımlanır. Yapararak yaşayarak öğrenme kalıcı izli değişiklikler bırakır çünkü öğrenci yapılan işin edinilen bilginin izleyicisi değil bizzat oluşturucusudur (Bakır, 2012: 78).

Buna göre öğretmen, her şeyi bilen bir bilgi küpü yerine, öğrencisine bilgiyi elde etmenin yollarını öğretmelidir (Balıbey 2006, 28).

Yapılandırmacı Yaklaşımı esas alan öğretmen, bireyler arasındaki farklılıkları tespit edip, bunu eğitim ortamlarının zenginliği olarak görüp, her öğrenciyi etkin hale getirecek faaliyetler ve öğrenme süreçleri oluşturabilmelidir. Çünkü unutulmamalıdır ki, Yapılandırmacı Yaklaşım için her bireyeşsiz ve önemlidir (Tural, 2015:31).

Yapılandırmacı yaklaşımı esas alan yeni programlar ideal öğretmen prototipini “*sorgulayan, soru sorduran, düşündüren, tartıştıran ve dinleyen, yönlendiren, motive eden*” olarak tanımlamaktadır (Arslan, Özpınar, 2008: 39).

Buna göre de yeni yaklaşımı benimseyen öğretmenlerin çoklu zeka, etkin öğrenme, öğrenme stilleri, öğrenci merkezli eğitim vb. eğitim yaklaşımlarının gerektirdiği beceri ve donanıma sahip olması beklenir (Vural, 2004: 27).

İçerisinde bulunduğumuz bilişim çağında yeni yaklaşımı benimseyen öğretmenlerin bazı yetkinliklere sahip olması gerekmektedir. Buna göre öğretmen, öğrencinin bilgiye ulaşmasını sağlamaya yardımcı olduğu gibi, bu bilgiyi yorumlaması ve gündelik hayatta da kullanmasını sağlayacak bir rehber olmalıdır. Dahası, öğrencinin kendi gizli gücünü, kabiliyet ve istidatlarını, yetenek ve yönelimlerini kendisine fark ettirecek ve bunu yaparken de kendisi de gelişim ve devinim içinde ilerleyecek bir öğretici konumunda olmalıdır. Öğretmenin görevi sadece öğrenciye uygun öğrenme ortamı hazırlamak olmalıdır. Öğrenme işini öğrenciye bırakmalıdır (Keven, 2011: 47).

Dewey’e göre eğitimde yaşantı ve buna bağlı deneyimler bilginin tek kaynağıdır. Ona göre deneysel bilgi bilimsel bilgidir (Bakır, 2012: 27).

2.2.4. Öğretmenlik Mesleğinin Gereklilikleri

Öğretmen, öğrencilerin yaşama biçimini toplumun beklentileri ve aktarıla gelen kültürün gereklilikleri doğrultusunda yönlendiren, onların hem kendilerine hem de içinde yaşadıkları topluma karşı tutumlarını şekillendiren, araştırma, iletişim ve yaratıcılık yeteneklerinin gelişimini etkileyen en etkili ve sorumlu kişidir (Ataünal, 2003: 58).

Milli Eğitim Temel Kanunu’na göre “öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.” Buna göre öğretmen toplumsal değerleri temsil etmeli, alanında uzman olmalı ve insan sevgisi ile dolu olmalıdır (Ataünal, 2003: 15).

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü 2006 yılında Türkiye’de görev yapan öğretmenlerin genel yeterlik ölçütlerini altı boyutta ele almıştır;

- a. Kişisel ve Meslekî Gelişim,
- b. Öğrenciyi tanıma
- c. Öğrenme ve öğretme süreci
- d. Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme

- e. Okul, aile ve toplum ilişkileri
- f. Program ve içerik bilgisi (Özkan ve Arslantaş, 2013: 315).

Öğrenci, öğretmeni örnek alır. Onu bir rol model olarak görür. Tavrı ve davranışları öğretmenin karakteri doğrultusunda ilerler ve hamuru bu maya ile yoğrulur. Thomas Gordon “öğretmen- öğrenci arasındaki ilişkiyi birbirine karşı açıklık, öğrenciyi önemsemek, hem öğretmenin öğrenciye hem öğrencinin öğretmene ihtiyaç duyması ve bu ihtiyaçların giderilmesi ama aynı zamanda aradaki farkın bilincinde olunması özelliklerini içerdiği takdirde iyi bir öğrenci öğretmen ilişkisinin kurulduğundan söz edilebilir.” der (Gordon, 1996:22).

Öğretmenlik mesleğinin genel yeterlilikleri Balıbey’e göre mesleki yeterlilik, öğrencinin farklılığına göre özelliklerini bilme, öğrenme ve öğretme sürecine hakimiyet, gelişimi ve öğrenmeyi değerlendirme ve takip etme, öğrenci çevresini oluşturan okul, aile ve toplumla ilişkileri düzenleme ve son olarak alansal yani program ve içeriğe dair bilgidir (Balıbey 2006: 41).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda öğretmeni temel nitelikleri ve seçimi ile ilgili 45’inci maddesinde “Öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranan nitelikler Milli Eğitim Bakanlığınca tespit olunur.” denilmektedir (Resmî Gazete, 2002).

Öğretmenlik bilgisi üç ana başlık çerçevesinde toplanabilir. Bunlar:

- **Konu Bilgisi:** Konu bilgisi dersin içeriği, program, sınav ve materyallere ilişkin bilgidir. Konu bilgisi olmayan bir öğretmen dersini öğretemez.
- **Pedagojik Bilgi:** “Shulman’a göre konu bilgisinin pedagojik bilgi ile kesiştiği, uygulama bilgisi ile kuramsal bilginin bütünleştiği pedagojik içerik bilgisi ‘öğretme’nin temelini oluşturur.”(Shulman 1987’den Akt. Atay 2003:38). Pedagojik içerik bilgisi, öğrencinin hazır bulunuşluğunu, ilgi alanını ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak bilgiyi edindirme bilgisidir.
- **Öğretme ve öğrenmeye ilişkin bilgi:** Yapılan araştırmalar öğretmenlerin belirli uygulamaları ile öğretme arasında bağlantı olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmen bu bilgiyi eğitim yaşamı boyunca kitaplardan, uzmanlardan veya tecrübeli eğitimcilerden edinir (Atay, 2003: 38).

Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği kişilik özellikleri, herkesin bu işi yapamayacağını açıkça ifade eder biçimde belirgindir. O, çağdaş eğitim felsefesinin ve

genel amaçlarının temsilcisidir. Dolayısıyla bilgi ve sevgi kaynağı, adalet, uzlaşma, hoşgörü gibi değerlerin de temsilcisidir (Ataünal, 2003: 23).

Temel'e göre öğretmenlik yapacak kişilerin belli başlı bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar kısaca ifade etmek gerekirse; öğretmeyi amaç edinmek, dolayısı ile sevgisini ve ilgisini bu alana sarf etmek, bedensel olarak öğretmenlik yapması önünde engel bulunmamak, mesleğini maddi özveri ile yapmak, yüksek karı olan meslekler ile kıyaslamamak, gelişmeye ve öğrenmeye açık olmak, bilimsel gelişmeleri takip etmek ve son olarak da yurdun her köşesinin vatan olduğu bilinci ile nerede olursa olsun çalışmaya hazır olmaktır (Temel, 1988: 21).

2.2.5. İdeal Öğretmen

İdeal öğretmenin özellikleri temelde toplumun ve medeni dünyanın arzuladığı ideal insanın özellikleri ile aynıdır. Çünkü öğretmen, içinde yaşadığı toplumdaki azade değil; aksine toplumun yeni yetişen bireylere kazandırmak istediği tüm olumlu özellikleri mesleği gereği taşıması gereken, taşımakla kalmayıp; bunu yeni nesle doğru bir şekilde aktarması için toplum tarafından vazifelenirilmiş kişidir. Bunu da eksiksiz yerine getiren öğretmene 'ideal öğretmen' denir.

Başka bir açıdan ideal öğretmen, mesleğine aşka bağlı ve bu mesleği katıksız fedakârlık ve feragat içinde yapan öğretmene denir. İdeal öğretmenin zaman olgusu sınırsızdır. Her zaman ve her vaziyette karakterinin mesleğinin gereğince davranır. Alman pedagog Kerchensteiner'e göre hayatı boyunca başkasını sevmemiş olanlar öğretmen de olamaz (Öymen, 1965: 49). Toplumla kaynaşan, çocuğun hür düşüncesine önem veren, kendisiyle barışık, çağdaş teknoloji ve bilgi okuryazarı olan, her şeyi bilen değil, her şeyi bilen öğrenci yetiştiren, öğrencilerine kitap bilgisi değil, toplumun ve çağın ihtiyaçlarına göre görsel ve deneysel tecrübelerini yansıtan, bir takım koçu olan, sanayi ve bilgi toplumunun istediği bilgiyi işleyen yetiştiren kişidir (Balıbey 2006, 20).

İdeal öğretmenin sınıf ortamı sevgi ve saygı dolu olmalıdır. Çocuk o sınıfta olmaktan mutlu olmalıdır. Ayrıca sınıfta demokrasi ortamı mevcut olmalıdır (Balıbey 2006, 35). Herkes düşüncesini rahatça ifade edebilmelidir. Çocukların kendine has yönlerini açığa çıkarabilmesine, davranışları ile şahsiyetlerini ifade edebilmelerine olanak tanıyacak bir sınıf ortamı olmalıdır.

İdeal öğretmenin en başta gelen özelliği, mesleğini severek, kendi isteğiyle seçmiş olması ve bu mesleği devam ettirecek karaktere sahip olmasıdır (Keven, 2011:

19). Cemil Meriç'e göre 'En çok sevilen öğretmen en çok seven öğretmendir.' (Keven, 2011: 20).

Öğretmen, öğrenci olduğu sürece vardır. Öğretmen öğrencinin, öğrenci öğretmenin varlık sebebidir (Keven, 2011: 35). Bu nedenle ideal bir öğretmen öğrencinin öğrenme iç güdülerini de bilir ve onları temel alarak bir öğrenme süreci uygular. Bunları Dewey şu dört ana başlıkta tanımlamıştır:

Dil içgüdü: Çocuğun en temel sosyal ifade şeklidir. Dolayısıyla eğitim kaynaklarının en büyüğüdür.

Yapmak içgüdü: Çocuğun yapmak içgüdüsi ifadesini önce oyunda, harekette, yapmacık tavır ve davranışlarda bulur. Daha sonra geçerli bir hal alarak ilişkide bulunabileceği eşya ve mekanda devamlı bir şekil verme ve yaratma haline dönüşür.

İnceleme içgüdü: Çocuğun yalnızca inceleme için o kadar güçlü bir içgüdüsi yoktur. Ama konuşma ve yapma eğilimleri bu içgüdü'nün ortaya çıkmasını sağlar. Çocuklar bir şeyler yapmayı ve yaparken olup biteni izlemeyi severler. Onların bu hallerinden yararlanarak değerli sonuçlar verecek alanlara yönlendirilebilirler.

Sanat içgüdü: (ifade etmek) hikaye etmek yapmak içgüdü'sünden doğar ve yapmak içgüdü'sünün incelmış ve olgunlaşmış görüntüsüdür (Dewey, 2010. 47).

Dewey'in yol gösterici ve aydınlatıcı felsefesini temel aldığımızda; eğer eğitimde cenneti arıyorsak, onu bulmak için yapılacak bütün şeyler bize düşer. Bunlarsa şöyle sıralanabilir: Çocuğun gerçek içgüdü ve ihtiyaçlarını tanır ve bunların yetenekler ile ortaya çıkabileceği fikrini amaç edinirsek zamanla tüm yönleri ile inkişaf edecektir (Dewey, 2010: 54).

Farabi'ye göre öğretmende olması gereken özellikler şöyledir:

- Öğretmenin karakteri iyi, gerçeğin peşinde ve önyargısız olmalıdır.
- Öğretme işi gönüllü olmalıdır. Dolayısı ile öğretmen, öğretme işini seven kişiler arasından seçilmelidir.
- Öğretmen ayrıca öğreteceği ilme ve bunun sanatına –yani bunu başkasına aktarabilme işine- hâkim olmalıdır.

Farabi bu üç özelliği 'öğretmenin metotları' olarak tanımlar; bunlara sahip öğretmeni de 'hakiki öğretmen' kabul eder (Arıbaş, Köçer ve diğerleri, 2011: 28).

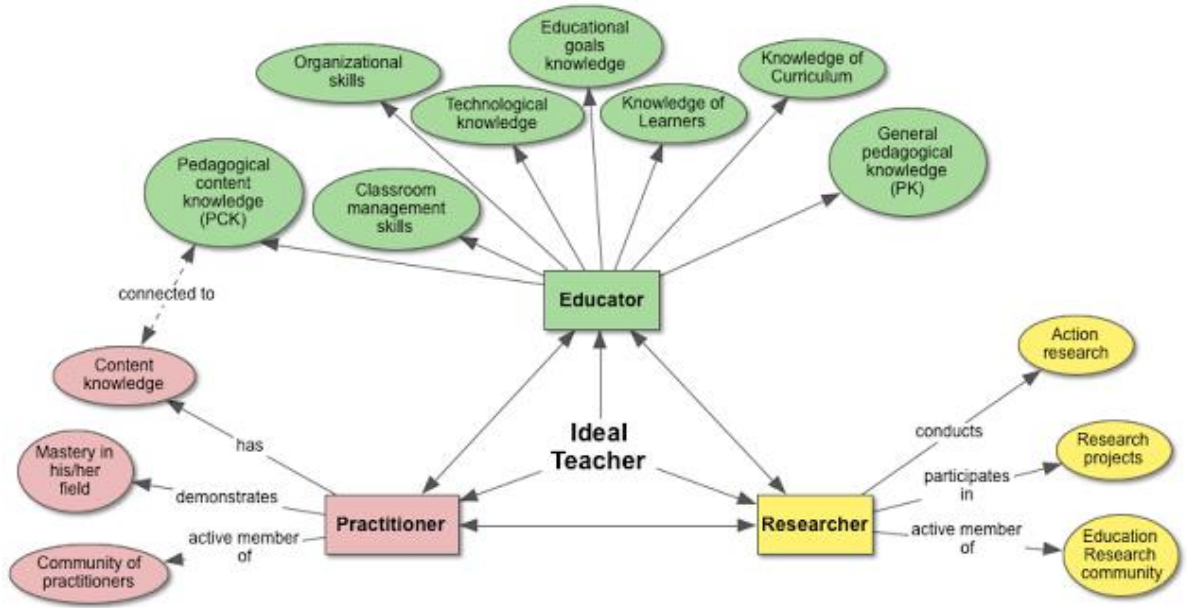

Diagram by B.A. Schwendimann 2012

Beat A. Schwendimann'ın şekillendirdiği diyagrama bakacak ve bu doğrultuda bir analiz yapacak olursak ideal öğretmenin üçlü sacayağı üzerine bina edilen bir kavram olduğunu görürüz. Bunlar; eğitimci olarak ideal öğretmen, araştırmacı olarak ideal öğretmen, uygulayıcı olarak ideal öğretmen olarak sıralanabilir. Kısaca bakmak gerekirse;

- Eğitimci olarak: Doğal olarak, bir öğretmenin ilk alanı eğitimidir. İdeal öğretmen, öğrenmeyi kolaylaştıran ilham verici ve güvenli bir ortam yaratmak için bilgi ve beceriye sahiptir. İdeal öğretmen, öğrencilerin geçmişlerini bilir ve ilgilendirir. Sınıf ve örgütsel yönetim becerileri, ideal bir öğretmenin, öğrencinin davranışının olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurduğu iyi yapılandırılmış bir öğrenme ortamı yaratmasına olanak tanır. İdeal öğretmen, eğitim hedefleri ve müfredat hakkında net bir anlayışa sahiptir.

- Uygulayıcı olarak: Çıraklık durumundaki bir usta kendi alanının uygulayıcısıdır. Örneğin, usta bir marangoz, usta müzisyen veya usta atlet, uygulayıcılardan oluşan bir topluluğun aktif üyesidir ve uygulamada arzu edilen becerileri gösterebilir. Öte yandan öğretmenler genellikle kendi alanlarını uygulamazlar. İdeal öğretmen kendi alanını uygular, örneğin bir tarih öğretmeni tarih araştırması yapar ve yayınlar; bir dil öğretmeni romanlar ya da şiirler yayınlar, bir fen öğretmeni güncel bilimsel araştırma projelerinde yer alır. İdeal öğretmen kendi uzmanlık bilgilerini ve becerilerini,

öğrencileri artan uzmanlığa yönlendirmek ve bir mesleğin bilginin pratik kullanımını göstermek için kullanır. Öğrenciler teoriyi uygulamaya koyabilen ve kendi alanında ustalığını gösterebilen bir kişiye saygı gösterebilirler.

- Araştırmacı olarak: Hala eğitim araştırması ile eğitim uygulaması arasında yalnızca sınırlı bir değişim var olduğunu kabul etmemiz gerekir. Öğretmenlerin benzersiz anlayışları ve mevcut öğrenme ortamlarını anlamaları vardır. İdeal öğretmen, öğrencileri için öğrenme ortamının geliştirilmesi ve daha büyük eğitim araştırma projelerine nasıl katılabilecekleri konusunda araştırma yapan bir aksiyon araştırmacısı olarak hareket edecektir. İdeal öğretmen, dergilerde yayınlayıp konferanslarda sunum yaparak eğitim araştırma topluluğuna aktif bir şekilde dahil olur (Schwendimann, 2012:11).

Vural'a göre iyi ve etkili bir öğretmenin sahip olması gereken üç önemli kabiliyet vardır. Bunlardan ilki 'bütünün parçası olma' olarak tanımlanabilecek, daha ziyade sınıf içindeki atmosferi fark etme ve değiştirebilme yetisi ile alakalı hususiyetlerdir. Esprili bir dil kullanma, öğrencilerden geri bildirim alma, sıkıntı, bıkkınlık gibi durumları fark etme bu yetenek sınıfında ele alınır. İkincisi, 'hâkim-yönetici olma imajı' olarak değerlendirilir. Tartışmaları akıllıca yönetme, sözsüz iletişim kurabilme, öğrenci ihtiyaçlarının bilincinde olma gibi hususlar bu başlık altında değerlendirilir. Üçüncüsü ve sonuncusu ise 'öğrenci merkezli olma'dır. Öğrenci ile kişisel paylaşım içinde olma, onlara öğrendiklerini uygulama becerisi kazandırma, öğrencilere zaman zaman öğretim sürecini yönlendirme imkanı tanıma, bilgilerin uygulanmasını teşvik etme, öğrencilerin sahip oldukları iyi özellikleri keşfetme ve 'parlatma' bu kapsamda konumlandırılır (Vural, 2004:94-96).

Tüm bunlar göz önüne alındığında, iyi bir öğretmen denilince kendini mesleki ve kişisel manada sürekli ve düzenli geliştiren, kendisine gelişme sağlayacak potansiyel ve fırsatları araştıran ve değerlendiren öğretmen akla gelir (Seferoğlu, 2004: 41).

Öğretmen niteliklerini inceleyen pek çok çalışmaya göre öğretmen davranışlarına göre temel olarak iki açıdan ele alınmaktadır. Birincil türdeki davranış modeli öğrencide yakınlık ve sevgi ile beraber saygı oluştururken, ikincil türdekiler endişe, korku ve tabii sonucu olarak uzaklaşmaya neden olur (Vural, 2004: 198). İkincil türdeki olumsuz davranışları taşıyan öğretmenler kendilerini üstün görür ve kontrolcü içgüdü ile hareket ederler. Öğrencilerden motomot davranış ve mutlak itaat beklerler. Öğrencileri beceriksiz görür bu nedenle sorumluluk vermekten kaçınırlar. Güven konusunda sıkıntı yaşadıkları ve sorumluluk vermekten kaçındıkları için korumacı tavra

girerler. Öğrenciyi her zaman yetersiz görürler. Sürekli bir hata arayışı içindedirler. Hoşgörüsüz ve aşağılayıcı tavır içindedirler (Dilekmen, 2008: 214). İlk türdekiler demokratik, ikinci türdekiler otokratik olarak isimlendirilirse, ideal öğretmenin demokratik yaklaşım içinde olan öğretmen olarak değerlendirilir (Vural, 2004: 198).

İdealist öğretmen, mesleğinin bütün gerekliliklerini istekle yerine getiren, işi ile ilgili büyük hedefleri olan, yaptığı işe anlam katan kişidir (Keven, 2011: 23). Bunun sağlanabilmesi için karşımıza çıkan kavram yaratıcılık, bu şekilde davranan öğretmene de yaratıcı öğretmen denilebilir. Kısaca açıklayacak olursak; ‘yaratıcılık’, verileni olduğu gibi değil içine kendini katarak almak, problemlere özgün çözüm yolları ve yaklaşımlar üretmek ve zorluklarla başa çıkmaktır (Torrance ve Goff, 1989; Runco; 1994’ dan akt. Schreglmann ve Kazancı, 2016: 22).

Yavuzer (1996) ise yaratıcı bireyi başarılı olan, kendine yeten, daha az şekilci ve olabildiği kadar düşük düzeyde geleneklere bağlı, bir işi yapma yeteneği olan ve işine sevgiyle bağlı, bir işe giriştiği zaman kendisini işin gerektirdiği şekilde disipline edebilen, duyguları berrak, üretim gücü yüksek, coşkulu ve canlı, empati yeteneğine sahip bir birey olarak tanımlar (Schreglmann ve Kazancı, 2016: 23).

Bütün bunlar göz önüne alındığında, yaratıcı öğretmen, problem çözebilen, uyumlu, öğrencilerin beklentilerini karşılama adına malzeme ve değişik fikirleri eğitim/öğretim ortamına getiren kişidir. Bununla birlikte cazip ve teşvikkar bir öğrenme ortamı sağlar. Sınıftaki her etkinliği öğrenmeyi sağlamak maksadı ile motive edici bir hale getirir (Schreglmann ve Kazancı, 2016: 23).

Yaratıcı öğretmen her bir öğrencinin biricik olduğunu kabul eder ve kendisine bu şekilde davranır, bütün öğrencilerine iyi bir model olurken ders sırasında mutlu ve heyecanlı olur (Schreglmann ve Kazancı, 2016: 23).

Bu konuda dikkat edilmesi gereken nokta, yaratıcı öğretmen kavramının ideal-etkili öğretmen kavramının ikamesi olmayışıdır. Yaratıcılık tek başına ideal bir öğretmen olmaya yeter bir yetenek değil, ancak ideal- etkili öğretmende olması gereken bir vasıf, bir kişilik özelliğidir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun öğretmenlerin nitelikleri ve seçimine ilişkin 45. maddesinde, “Öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler Milli Eğitim Bakanlığınca tespit olunur.”denilmektedir (Seferoğlu, 2009: 253). Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı

üç temel yeterlik alanı belirlemiştir. “Eğitme-öğretme yeterlikleri”, “genel kültür bilgi ve becerileri” ve “özel alan bilgi ve becerileri”ni kapsayan bu alanlar bu yeterliklere sahip öğretmenin ideal olacağı varsayımından hareketle belirlenmiştir.

Bu bağlamda Gençtürk, Akbaş ve Kaymakçı'nın yaptığı “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bakış Açısıyla İdeal Öğretmenin Özellikleri” isimli çalışmada öğretmenlik mesleğini seçen öğretmen adaylarının kendilerince oluşturduğu ideal öğretmen imgesini ortaya koymaları amaçlanmış ve ‘İdeal öğretmenin nitelikleri nelerdir?’, ‘İdeal öğretmen hangi niteliklere sahip olmalıdır?’ sorularına cevap aranmıştır. Sonuçlar Bakanlığın belirlediği kriterler göz önüne alınarak sınıflandırılmıştır (Gençtürk ve diğerleri, 2012:1570). Bunlar:

- Mesleki Beceri ve Yeterlikler: Öğretmen adayları ideal bir öğretmenin mesleğini sevmeye, iletişime açık olmaya önem verme, yüksek kalitede eğitim öğretim yapma, hem örnek bir şahsiyet olmakla öğrenciye rehberlik etme, hem de disiplin sahibi bir lider olma gibi özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir (Gençtürk ve diğerleri, 2012:1571).
- Konu Alan Bilgisi: Başarılı ve bunun sonucu olarak ideal bir öğretmenin ön ve öncelikli şartlarından biri konunun alan bilgisine tümüyle ve derinlikli olarak sahip olmaktır (Gençtürk ve diğerleri, 2012:1571).
- Genel Kültür Bilgisi: Öğretmen adayları ideal bir öğretmenin olmazsa olmazının engin bir genel kültüre sahip olmak olması üzerinde durmuşlardır. Çalışmaya katılan adaylar öğretmenlerin dünyada olan bitene karşı kayıtsız olmaması gerektiğini vurgulamışlardır (Gençtürk ve diğerleri, 2012:1571).

Karakter Özellikleri: Öğretmen adayları ideal öğretmenin sevgi dolu olması gerektiğini, iyi davranan, hoşgörülü ve algısal, saygılı, idealist, adil, sabırlı, sorumluluk sahibi, gülyüzlü, modern ve çok çalışan, aktif ve sosyal, yumuşak görümlü ve düzenli olması gerektiğini belirtmişlerdir (Gençtürk ve diğerleri, 2012:1572). Arnon ve Reichel (2007) tarafından ideal bir öğretmenin özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada öğrenciler ideal bir öğretmende bulunması gereken birinci özelliğin kişilik özelliklerinin pozitif olması gerektiğine (genel kültür bilgisinin öğrenciye liderlik edecek seviyede iyi olması, empati yeteneğinin gelişkin olması) vurgu yapmışlardır (Arnon ve Reichel 2007'den akt. Çalışkan ve diğerleri, 2013: 576). Deniz'in (1998) araştırmasına göre öğretmen adayı öğrenciler ‘iyi öğretmeni öğrencileriyle iyi iletişim ve sosyal ilişkiler kuran öğretmen,’ olarak tanımlamıştır (Deniz, 1998: 89).

Öğretmenin etkili olup olmadığı öğretim esnasında dersin kazanımları ile paralel olacak şekilde bir metodoloji izleyip izlemediğine bakılarak anlaşılabilir (Şahin 2011: 241).

Etkin öğretmenin dikkat çeken üç özelliği vardır:

- Güdüleyici Kişilik: Coşku, sıcaklık ve mizahı içerir.
- Başarıya Yönlendirme: Öğretmenlerin, başarılı olacağına ilişkin kendileri ve öğrencilerine ilişkin inanç ve değerlendirmelerini içerir.
- Profesyonel Tavır: öğreticinin ana işi ve nihai amacı olan öğretme işini kapsar (Vural, 2004:206).

Etkili öğretmenin performansı yüksektir, üretkenliği tatmin edici düzeydedir. Mesleksel ve kişisel nitelikleriyle kamil bir öğretmen, etkili bir öğretim ortaya koyarak etkin bir sınıf yönetimi ortaya koyar. Bu yüzden öğretmen geliştirilmek isteniyorsa onda etkili öğretmenin sahip olması gereken davranışların oluşturulması amaçlanmalıdır (Can, 2004:103).

Aslında ideal iyi öğretmen ve etkili öğretmen kavramları bu çalışma özelinde birbiri yerine kullanılmakla birlikte temelde ayrıştığı noktalar vardır. Bu konuda pek çok çalışma vardır. Örneğin; Clemson ve Craft'ın (1981) "iyi" ya da 'Etkili' öğretmen ve anlamlarını açıklığa kavuşturma ve ayrıştırma amacı ile yaptığı çalışmaya göre iyi ve etkili öğretmeni ayırt etmek için iki önemli faktör vardır. Bunların birincisi öğretim yöntemi ve içeriğidir. Buna göre bilgiyi içeren içerik, beceri ve tutumlar, öğrenci yaşı, yetenek, toplumun algılanan ihtiyaçları ve bunun için temel ölçütler gibi bazı faktörlere göre değişecektir. İkincisi ise yöntem seçimi, öğrencilerin daha fazla bilgi edinme yetenekleri ile ilgili olmalıdır.

Etkili öğretmen, hem çalışma arkadaşı olan meslektaşlarına hem de geleceklerini inşa ettiği öğrencilerine karşı sorumluluk duygusu ile hareket eden, öğrencilerin farklılıklarına göre onların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan ve bu süreçte etkileşime girdiği her bireyi anlamaya çalışan eğitimcidir (Can, 2004:104).

Etkili bir öğretmen, öğrencilerin geliştirdiği eğitim ve öğretim faaliyetlerine ilişkin tutumlarını belirlemelerine imkan verir, potensiyellerini daha verimli bir şekilde kullanabilmelerine olanak tanıyacak davranışları kazanmalarını sağlayacak şekilde onları motive eder (Can, 2004:104). Etkili öğretmen, öğretimsel hedefleri gerçekleştirebilen kişidir (Özkan ve Arslantaş, 2013: 316).

Etkili öğretmenler, bir eğitimciye yakışmayacak türde pedagojik olmayan davranışlardan azade ve yine bir eğitimcinin sahip olması gereken karakter özelliklerine de sahip olan eğitimcilerdir (Dilekmen, 2008: 213).

Öğretmenin niteliği pek çok araştırmaya konu olmuş fenomen bir olgudur. Bu nedenle öğretmenin etkililiği ve niteliği etkili öğretmen olarak kişiliği kesinlikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Öğretmenin olması gerektiği kişilik üzerine araştırmacılar tarafından buluşulan tek ortak nokta, etkili ve ideal öğretmen kültürümüz ve değerlerimizdeki tüm nitelikleri içermiş olmasıdır. Bunlar da sıcakkanlılık, dostça tavır ve sorumluluk alma gibi niteliklerdir (Sünbül, 1996: 597).

Etkili öğretmen öğrencilerini konuya odaklayabilir ve bunu devam ettirebilir. İşini iyi yapan başarılı bir öğretmenin oluşturduğu sınıf ortamı iyi bir öğrenmeyi sağlayan sınıf ortamıdır (Sünbül, 1996: 600).

Etkili bir öğretmende bulunması arzu edilen özellikleri sabırlı, tutarlı ve duygularını kontrol edebilen, farklı görüşlere saygılı, bakımlı, gelişmeye ve eleştiriye açık, şahsi sorunlarını okul ortamına taşımayan, güdüleyici ve teşvik edici, başarıya odaklı, öğrenciler için rol model, güler yüzlü, hoşgörülü ve sevecen, yapıcı, güvenilir ve dürüst, aynı zamanda lider özelliklere sahiptir (Çelikten ve diğerleri, 2005: 216- 217).

Şahin'in öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmaya göre etkili öğretmenin özellikleri kısaca şöyle maddelenebilir:

- Alan bilgisi göz önüne alındığı zaman “kendi alanının bilgisi konusunda yetkin olma” ve “bildiklerini aktarma kabiliyeti”, etkili öğretmende var olması gereken en önemli özellik olarak görülmektedir.

- Kişilik özellikleri değerlendirildiğinde etkili bir öğretmen, “topluma, kendi çevresine ve özellikle öğrencilerine tutum ve davranışlarıyla rol model olmalıdır” ve “iyi ahlaklı olmalıdır” sonuçları çıkmıştır. Öğrenciyi tanıma noktasında irdelenecek olursa en önemli özellik “öğrencilerini tamamıyla tanımalıdır” özelliğidir. İkinci önemli özellik, “öğrencilerine sevgi ile yaklaşmalı ve bunu öğrencilerin de hissetmesini sağlamalıdır” özelliği iken; üçüncü sırada “hazır elden öğrencilerine bilgiyi veren değil, onların bilgiye ulaşmasını sağlayan bir rehber olmalıdır” özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Mesleki yeterlilik söz konusu olduğunda ise, öğretmenlere göre etkili bir öğretmende “hazır ve planlı olarak derse girmelidir”, “sınıf yönetiminde etkin olmalı, sınıf içinde disiplin ve düzen konusunda hakim olmalıdır” ve “öğrencilerinin her birinin

farklı olduğunun farkında olmalı ve her birine özel öğrenme imkanı tanınmalıdır” maddeleri ön plana çıkmaktadır (Şahin, 2011: 254).

Sonuç olarak iyi/ ideal öğretmen her zaman için etkilidir. Ama etkili öğretmen her durumda ideal öğretmen olmayabilir (Clemson ve Craft 1981’den akt. Çakmak ve Bulut, 2005: 76).

Dikkate değer ve çarpıcı sonuçlar veren bir çalışma da Vlad ve Ciascai’in öğrencilerin ideal öğretilerde bulunduğunu düşündüğü karakter özelliklerini belirleyen çalışmasıdır. Bunun sonuçlarına göre öğrencilerin % 80’i öğretmenin görünüşünün iyi olması gerektiğini düşünmüştür (Vlad ve Ciascai, 2014: 43).

Tezcan’ın (1981) yaptığı çalışmada, daha önce bahsedildiği gibi otokratik yaklaşımı benimseyen ve dolayısı ile öğrencide sevgiden ziyade korku duygusu uyandıran öğretmenlerin hoşgöründen uzak, empati yeteneğinin zayıf, tarafsızlıktan uzak, adil olmayan davranışlar sergileme, öğrenciyi susturarak cezalandırma yöntemi ile hareket eden, hakaret ve aşağılama tarzı davranışlar sergileyen türde eğitimciler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sevilen ve demokratik yaklaşım sergileyen öğretmenlerin ise iletişime açık, öğrencinin sıkıntılarını fark eden ve problemleriyle ilgili, öğrenciye destek olan ve yardım eden, hoşgörü sahibi ve olgun insanlar olduğunu tespit etmiştir (Tezcan 1981’den akt. Dilekmen, 2008: 215).

Stanton (1985) iyi öğretmeni akademik olarak güçlü ve alanına hakim eğitimci olarak tespit etmiş, etkili öğretmeni ise öğrencileriyle etkin iletişim halinde, onlara karşı sevgi dolu, anlayışlı kişiliği olan insane olarak tanımlamıştır (Dilekmen, 2008: 216). Dolayısıyla iyi öğretmen olmak işin profesyonel yönünü, etkili öğretmen olmak ise insani yönünü ifade eder denilebilir.

Başarılı bir eğitimci olan John Townsend bizim ‘ideal etkili öğretmen’ olarak tanımladığımız kavramı ‘superstar eğitimci’ olarak niteler ve böyle bir eğitimcide bulunması gereken nitelikleri de ‘kişisel nitelikler’, ‘danışmanlık yapmak’ ve ‘sunuş becerileri’ ana başlıkları altında toplar (Vural, 2004: 218).

Smith iyi ve kötü öğretmen özelliklerini ayrı ayrı ifade ederek aralarındaki farkı daha iyi kavramamızı sağlar. Bunları irdeleyecek olursak;

İyi bir öğretmen;

- Öğrencilerin özellikle olumsuz yöndeki duygu değişimlerini farkeder ve elinden geldiği ölçüde bunları en aza indirger.

• Öğrencilerin farklılıklarını bilir ve saygı duyar, her birinin bireysel ilgilerini ve ihtiyaçlarını takip eder ve onları rahatlatır.

• Öğrencilerin ait olduğu çevreye ve bilhassa ailelerine karşı olumlu yaklaşım içinde olur.

• Ceza yerine ödül anlayışını benimser. Eleştiriyi minimum düzeyde tutabilir.

• Öğrencilerinin hazır bulunuşluklarına göre istidatlarını bilir ve yönlendirir (Çetin, 2001: 2).

Küçükahmet (1999) yaptığı araştırmada ideal öğretmenin davranış biçimlerini üniversite öğrencilerinin görüşlerine başvurarak tespit etmiştir. Bu çalışmaya göre ideal öğretmen, mesleğine aşkla bağlı, önyargısız, açık ve dürüst, çağı kavramış, öğrenciyi derse katma konusunda mahir ve esprili, öğrenci ile birincil ilişki ve bağ kurabilen, alan bilgisi yetkin, yakınlık ve otorite dengesini sağlayan, öğrencilerin farklılıklarını bilen ve ona göre davranan şekilde tespit edilmiştir (Küçükahmet 1999'dan akt. Dilekmen, 2008: 216).

Dilekmen'e (2008) göre öğretmenin etkisini artıran önemli faktörlerden biri de öğrenmeye uygun bir öğrenme ortamı oluşturmasıdır. Bunları üç başlık altında toplar ve ifade eder:

- Öğretmen kendisi olmalıdır. Yani yapmacık tavırlardan uzak kalarak öğrencinin de bu şekilde davranmasını sağlamalı ve doğal, içten bir iletişim kurmalıdır.

- Öğrenciyi öğrenme başarısını ödüllendirmek suretiyle hem ona olan ilgisini hem de onu 'diğer bir birey' olarak kabul edişini ifade etmelidir. Bu öğrencinin sadece akademik başarısı için değil tüm diğer alanları da kapsadığı için önemli ve gereklidir.

- Öğretmen öğrenciyi tanır ve onlarla etkileşime girer. Bunun sonucunda da öğrencinin amaç, ilgi, tutum ve yönelimlerini bilir. Bu sayede öğrencinin dünyasını anlar ve duygularına katılır.

Etkili Öğretmen sınıf yönetimi konusunda tatlı- sert tutum izlemelidir ve bu konuda yeterli olmalıdır (Dilekmen, 2008: 218). Sınıfı yönetebilme yetisi göz önüne alındığında etkili öğretmen, öğrencilerde öğrenme isteğini artıracak, hazır bulunuşluğunu ve dersin anlaşılmasını sağlamasını artıracak öğrenme ortamını sağlayan öğretmendir (Terzi, 2002: 7).

Öğretmenler, toplumun kendisine biçtiği role uygun olarak aydın, eğitimli, evrensel ahlak değerlerine ve yerel kültür unsurlarına hakim, her daim azimli ve çalışkan bir insan olmanın ne demek olduğunu hem sözleri hem tavırları ile

göstermelidirler. Öğretmenler, toplumun bu beklentilerine uygun olarak hem öğrencilerini geliştirir hem kendileri gelişirler (Çelikten ve diğerleri, 2005: 207).

Oğuzkan (1998)'a göre öğretmenliğe üç nokta-ı nazardan bakılabilir. Birincisi içinde yaşadığı kültürün – bizim için Türk toplumu- üyesi olan öğretmen, ikincisi küreselleşen dünyada çağdaş dünya topluluğunun etkin bir bireyi olarak öğretmen, sonuncusu ise profesyonel çalışma hayatının çalışkan ve mesleğinde yeterli bir ferdi olarak öğretmen (Oğuzkan 1998'den akt. Çelikten ve diğerleri, 2005: 210).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43. Maddesinde; “Öğretmenlik mesleği, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği” olarak tanımlanmaktadır. Buna bağlı olarak devletin öğretmenlerden temel beklentisi, “Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifade etmekle yükümlüdürler” (MEB).

Çelikten ve Can'ın ‘İdeal Öğretmen’ konusunda yaptıkları uygulamalı araştırmada da çıkan sonuçlar da şimdiye kadar değinilen özelliklerle uyumludur. Bu çalışmaya göre ideal öğretmen öncelikle öğrencilerini seven, onların sırlarını saklayacak kadar güvenilir ve yakın, sevecen, geçmiş yaşantılarının ve aldığı eğitimin getirisi olarak hoşgörülü, davranış ve duygu dünyası ile öğrencilerine örnek olan öğretmendir. Öğretmenin başarıyı mutlak ve son sonuç olarak görmesi, öğrencilerin kendi kapasiteleri ölçüsünde onlardan olabilecek en yüksek başarıyı bekliyor olması, bu çalışmaya katılan öğretmenlerin üzerinde durduğu bir özelliktir (Çelikten ve diğerleri, 2005: 217).

Çelikten' e göre öğretmenlik mesleği kişisel ve mesleki özellikler olarak iki yönlüdür. Bunlar genel çerçeve olarak şu şekilde açıklanabilir:

A) Kişisel Özellikler

Bu konuda pek çok araştırma yapılmış ve farklı kişisel özelliklerin önemi ve bu bunların sıralaması ile ilgili farklı sonuçlar elde edilmiştir. Denilebilir ki iyi/ ideal henüz olmasa da genel kabul gören bazı ortak özellikler vardır. Özetle ifade edece olursak bunlar;

Öğrencilerle açık iletişim halinde ve onlara karşı tarafsız olma: Öğretmen öğrencilerine karşı tarafsız ve ön yargısız olmalı, kendi duygu ve düşüncelerinin etkisinde kalmamalıdır. Herkese eşit yaklaşabilmelidir.

Öğrencilerin beklenti ve gereksinmelerini dikkate alma: Öğretmenin ne yapması gerektiği müfredatta belirtilmiş olsa bile öğretmen öğrencinin ihtiyaçlarını gözetenek ders planından uzaklaşmadan onlara uygun öğrenmeler sağlamalıdır. Yardımcı kitaplar edindirmek ya da değişen durumlara göre açıklayıcı toplantılar yapmak gibi.

Mesleki sorunları bilim yoluyla tespit ve tahlil etme: Öğretmen, uygulama esnasında sınıfta pek çok sorunla karşılaşabilir ve bunun bilincindedir. Bunlara güncel çözümleri bilimsel yöntemlerle belirler ve değerlendirir. Dahası alternatif çözümlere ulaşır ve bulduğu çözümlerden en uygununu uygular.

Eğitimde her bireyin farklı ve özel olduğunun bilincinde olma ve buna göre hareket etme: Her öğrencinin hazır bulunuşluğu ve istidadının farklı olduğunu ve dolayısıyla yönelimlerinin de farklılık gösterdiğini, öğretmenin görevinin de esas olarak öğrencilerdeki bunlara göre kapasitelerini ortaya çıkarmak ve öğrencilere yetenekleri ve yönelimleri doğrultusunda yönlendirici rehberlik etmek olduğunun bilincindedir.

Değişen dünyanın gerektirdiği şekilde yenilikçi ve değişmeye açık, kendini daimi şekilde yenileyebilme: Eğitim dünyasındaki ve eğitim çevresindeki değişmelerden okul kurumu pek tabii ki etkilenir. Öğretmen de meydana gelen bu değişimleri hemen algılar ve kendini değiştirip geliştirerek uyum sağlar. Öğrencilerini de bu yönde motive eder. Bunun için de öğretmen araştırma konusunda azimli olmalı, bilmediği ya da yeni konularla ilgili okuma yapmalı, mesleki eğitimlere katılmalıdır. Daha önce yaratıcı öğretmen olarak değinilen kavram bu madde ile ilintilidir.

Toplumdaki değişimleri farkederek buna göre pozisyon alma: İdeal ya da etkili bir öğretmen aidiyet duyduğu ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumlu olduğunu bilir bunun için çevresinde meydana gelen değişme ve gelişmeleri yakından izler ve toplumun bu gelişmeleri olumlu yönde özümsemesi ve hazmetmesine ön ayak olur.

Eğitim teknolojisindeki gelişmeleri takip etme: Günümüzde çağdaş eğitim sistemleri eskisinden oldukça farklı sosyal, ekonomik, teknolojik ve eğitsel koşullara sahiptir. Gelişen ve değişen eğitim koşullarını eğitimin kalitesinin standardını yükseltmek ve eğitimsel hizmetlerin kapsamını genişletmek için kullanmak gerekmektedir. Öğretmene düşen de bunları takip ve tetkik etmektir.

Araştırma ve geliştirme konusunda istekli ve becerikli bir yapıya sahip olma: Araştırmacı olma, bir öğretmenin en etkin rollerindedir. Çünkü sınıfta öğreten ve yönlendiren bir model konumunda olan öğretmen, öğrencinin her türlü ihtiyacına ve sorusuna karşılık verebilecek şekilde araştırmaya hazır ve istekli olmalıdır.

Yüksek başarı beklentisi: Öğretmen öğrencilerinin başarılı olacağını düşündüğü ölçüde öğrenciler başarılı olur. Bu yüzden öğretmen öğrencilerin kapasitesinin yüksek olduğuna öncelikle kendisi inanmalı ve onları bu noktada motive etmelidir. Bu konuda yapılan çalışmalar öğrencilerin, öğrenenin kendilerine inandığı ve başarı beklentisinin yüksek olduğu durumda öğrenmenin daha fazla olduğunu tespit etmiştir (Çelikten ve diğerleri, 2005: 217).

B) Mesleksel Özellikler

Öğretmenin en temel vazifesi öğrenmeyi oluşturmaktır. Öğretmenden beklenen en büyük yetkinlik de dolayısıyla meslek bilgisinin öğrenmeyi sağlayacak düzeyde olmasıdır. Öğretmenin meslek yeterliliği ise alan bilgisi, genel kültür ve pedagojik bilgi ve yeterliliğe bağlıdır (Erden, 1999 :43).

Bir öğretmenin kişiliği ne kadar olumlu olursa olsun mesleki anlamda yetersiz olduğu durumda iyi ve etkili, dolayısı ile ideal bir öğretmen olması mümkün değildir. Mesleki özelliklerden kasıt; zamanı verimli kullanması, öğrencinin özellikleri ve sorunlarına duyarlı olması, öğrencilerin istidatlarını göz önüne alarak becerilerini geliştirmeye çalışması, öğrencilerin öğrendiklerini pratiğe dönüştürmesi konusunda güdüleyici olması, tüm bunları yaparak onları hayata ve üst öğrenime hazırlamasıdır. Kendine dönük olarak da öğretmen alanı ve eğitim ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmeli ve değişen şartlara uyum sağlamalıdır (Çelikten ve diğerleri, 2005: 218).

Öğretmenin mesleközellikleri yukarıda değinildiği haliyle ayrıntılı olarak şöyle sınıflandırılabilir:

a) Konu/Alan Bilgisi: Günümüzde hazırlanan öğretmen yetiştirme programlarında öğretmen adaylarının belli alanlarda yeterli derecede uzmanlık bilgisinin edindirilmiş olması amaçlanmaktadır. Buna branşlaşma denir. Sınıf öğretmeni, sosyal bilgiler öğretmeni, matematik öğretmeni gibi. Dolayısıyla müfredatta yer alan derslerden bir kısmı da bu alanların bilgisine odaklıdır. Öğretmenin mesleki anlamda başarılı olabilmesi için öncelikle kendi uzmanlık alanında yetkin olması gerekir. Öğretebilmek için öncelikle neyi öğreteceğini bilmek gerekir.

b) Pedagojik Bilgi: Öğretmenin bir alanı ya da konuyu çok iyi bilmesi, öğretimin olmazsa olmazı olmakla birlikte öğretimin sağlanabilmesi için yeterli değildir. Daha önce de ifade edildiği gibi bilmek yetmez, öğretmeyi de bilmek gerekir. Bir öğretmen hem alanında uzman olmalı hem de öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği şekilde eğitimsel beceri ve yöntemlere de hakim ve sahip olmalıdır. Öğretmen alanını ne kadar

iyi bilse de, bilgilerini öğrencilerine aktarmayı bilemezse başarıyı yakalayamaz. Bu nedenle öğretmenin, öğretmeyi bilmesi gerekir.

c) Genel Kültür: Öğretmenin branşından bağımsız olarak, ilk görevi onların hayata karışmasını sağlamak ve toplumun kültürünü aktarmaktır. Bunu yapabilmesi için de öncelikle kendisinin yaşadığı toplumu ve ait olduğu kültürü bilmesi, tanınması gerekmektedir.

Öğretmenlerden beklenen genel kültür yeterliliği geniş bir dünya görüşüne sahip olmak ve genel kültür sahibi olmaktır. Diğer bir deyişle sadece kendi alanını bilmekle kalmamalı, insanı, toplumu ve dünyayı okuyabilmeli, sorunları görmeli ve bunlara dair çözüm yolları ile ilgili kafa yormalıdır (Çelikten ve diğerleri, 2005: 219).

Bütün bunlara öğretmenin sahip olması için sürekli bir biçimde öğrenmeye devam etmesi gerekir. Çünkü başka türlü günün şartlarına uyan, çağdaş bir öğretim yapması mümkün değildir (Çelikten ve diğerleri, 2005: 224).

Bu şartları yerine getiren öğretmen ideal öğretmendir. Çelikten'e (2005) göre iyi eğitimi iyi öğretmenler, nitelikli eğitimi de nitelikli öğretmenler yapar (Çelikten ve diğerleri, 2005: 234). Hem iyi hem nitelikli öğretmen ise ideal öğretmendir denilebilir.

Kolesnik'e (1970) göre araştırmacılar, öğretilerde bulunması gereken temel özellikleri belirlemek için pek çok ölçek geliştirmiştir. Bunlardan biri de Barr Ölçeğidir. Bu ölçeğe göre öğretilerde bulunması gereken on beş madde belirlenmiştir:

- İyi huylu olmak
- Başkalarını da düşünmek
- İşbirliğine ve birlikte çalışmaya açık olmak
- Duygusal yönden istikrarlı olmak
- Evrensel ahlak normlarına uyumlu olmak
- Kendini idare edebilmek
- Bağımsız olmak, kendi kendine yetmek
- Zeki ve kavrayışı yüksek olmak, soyut düşünebilme becerisine sahip olmak
- Ön yargısız ve adaletli olmak
- Tarafsız olmak
- Kişisel olarak görünümün iyi olması
- Fiziksel enerjisinin yüksek olması
- Güvenilir ve dürüst olmak

- Olaylara düşünülmemiş ve farklı yöntemlerle yaklaşabilmek
- Mesleki olarak yetkin derecede bilgili olmak (Kolesnik 1970'den akt. Oktay, 1991: 192).

Oktay' a göre (1991) bir öğretmende tüm bu özellikler bir arada olmasa da bilgi, sabır, hoşgörü ve yaptığı işi sevmeye tüm öğretmenlerde bulunması gereken özelliklerdir (Oktay, 1991: 192).

Başarılı öğretmenlerin öğrencilerden akademik anlamda yüksek başarı beklentisi olan, onları devamlı olarak motive eden, akademik gelişmeleri takip eden, konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip, derste konusu ile ilgili çalışmalarını araştırmış olan, öğretme konusunda bilgili ve aktif kişi olarak belirlenmektedir (Sünbül, 1996: 597). Örneğin Glezels ve Jackson bu problemi şöyle tanımlamışlardır: " İyi bir öğretmen kavgacı, sempatik olmama ve ahlaken bozuk olmaktan ziyade dostça, neşeli, sempatik ve ahlaken dürüst bir yapıya sahiptir" (Bela. 1969'dan akt. Sünbül, 1996: 597).

Öğretmenlik gerçek anlamda ruhsal bir olgunluk ve kemal isteyen, çok karmaşık sorunlarla yüklü bir meslek olup sürekli gelişen ve değişen çocuk ve gençlerle uğraşmak ve dahası onlara faydalı olabilmek her şeyden önce sağlıklı bir ruh yapısı ile mümkün olabilir. Bunun için öğretmenlikte kişilik yapısı çok önemlidir (Yılman, 2006: 212).

Öğretmen; eğitmek zorunda olduğu insanı, özellikle çocuk ve genç olarak adlandırılan varlığı tüm yönleriyle, yaratılıştan getirdiği veya sonradan kazandığı tüm edinimleri ve yönelimleri, istidat ve kabiliyetleri bilmeli ve bunları göz önüne alarak bireysel olarak en uygun yöntemleri başarıyla kullanarak ona uygulamalıdır (Yılman 2006: 215).

Öğrenciler tarafından iyi bir öğretmen; 'dürüst, güvenilir, nazik, sevimli, samimi, sakin ve sabırlı, adaletli, tatlı sert bir otorite sahibi, anlayışlı, canlı ve duyarlı, kolay iletişim ve ilişki kurulabilir' olarak tanımlanmaktadır (Yılman, 2006: 216).

Özabacı ve Acat (2005), yaptıkları bir çalışmada, ideal öğretmende; mesleğine sevgiyle bağlı, bilgilendirici, konuşması akıcı ve anlaşılır, güven veren, alanında bilgili, iletişim konusunda kabiliyetli, demokratik ve haklara saygılı, dürüst ve açık, objektif olma özelliklerinin olması elzem ve gerekli özellikler olduğu bulgularını edinmişlerdir (Özabacı ve Acat 2005'den akt. Ay ve Yurdabakan, 2015: 149).

2.3. Sosyal Bilgiler

2.3.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal bilimlerin temel amacı insan yaşamını daha iyi anlayabilmek ve bu çerçevede insan hayatını kolaylaştırmaktır (Sever, 2015: 15).

Sosyal bilgilerin ne olduğu ile ilgili ortak bir tanım henüz literatürde yoktur. Sosyal Bilgiler program anlayışının ana vatanı olan A.B. D.'de profesyonel sosyal bilgiler eğitimcilerinin kurduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) bu konudaki kavram karmaşasına son verebilmek için kapsayıcı bir tanım yapmıştır:

“Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.” (Savage ve Armstrong, 1996'dan akt. Öztürk, 2012:4)

Daha öz bir şekilde ise şöyle tanımlanabilir: Sosyal bilgiler içeriği temelde sosyal ve beşeri bilimlerden oluşan, bir yandan da insana dair her türlü disiplini içeren, öğrencileri değişen ve gelişen dünyaya ayak uydurmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer ve tutumları sağlamayı amaçlayan bir temel eğitim dersi ve çalışma alanıdır (Sever, 2015: 3).

Sosyal bilimlerin sosyal bilgiler dersi çerçevesinde öğrencilere sunulmasının 4 unsuru vardır:

- Sosyal bilgilerin amaçlarını içermek,
- Disiplinlerin birbirleri ile ilişkilerini dikkate almak,
- Sistematik bir yapı izlemek (Sever, 2015: 3)

Sosyal Bilgiler, içerisinde birbirinden farklı bilim dalları ve disiplinlere ait kazanımların hepsini birden barındıran, geniş alan tasarımı kurgusu ile hazırlanmış ve

programda yer alan kazanımları öğrenciye aktarmak amacıyla olan ve bunu öğrencinin hazır bulunuşluğuna göre özümseterek veren bir derstir (Yıldız ve Koçoğlu, 2015: 12).

Sosyal bilgiler dersi MEB programında şu şekilde tanımlanmıştır:

“ Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.” (MEB 2005)

2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmeni

Sosyal bilgilerin temel özelliklerini sıralamak gerekirse, bu konudaki sınırlar için NCSS'nin kriterlerine bakmak gerekir. NCSS'nin yüksek kaliteli sosyal bilgiler eğitimi için C3 (college, career, civic life) sistemini (okul, kariyer, sivil yaşam) benimsemiştir. Buna yönelik temel ilkeler şöyledir:

- Okul kariyer ve sonrasında sivil yaşama gençleri ve çocukları hazırlar.
- Sosyal bilgilerin mihenk taşı sorgulamadır.
- Sosyal bilgiler, disiplinler arası bir çalışma alanı olduğu için bu tarz uygulamalar içerir. Sanatın ve beşeri bilimlerin birbiri ile yoğrulmasına hizmet eder.
- Sosyal bilgiler diğer ders ve konularla da ilişki içinde olmalıdır (Sever, 2015: 9).

NCSS'nin 1970 yılında yayımladığı öğretmen kılavuzuna göre sosyal bilgilerin dört amacı vardır. Bunlar:

- 1- İnsanın geçmişle bağ kurarak, bugün ve gelecekle ilgili ilgi edinme becerisi geliştirme
- 2- Bilgiye salt sahip olma değeri, onu işleme ile ilgili yetenekleri kazandırma
- 3- Toplumların sahip olduğu inanç ve değerleri kendi dağarcığında yorumlama becerisi geliştirme
- 4- Vatandaş olarak hak ve sorumluluklarının bilincinde olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama konusunda beceri.

Tüm bu amaçlar genel geçer tanımlar içerdiğinden evrensel amaçlar olarak da değerlendirilebilir (Sever ve diğerleri, 2015: 309).

Geçmişten bugüne sosyal bilgiler dersinin esas amacı, yetiştirilen öğrencinin sosyal hayatla uyumlu olmasını sağlama, etkin ve üretime katkı sağlayan vatandaşlar yetiştirme olarak saptanagelmiştir. Amaç, sosyal bilimlere ait bilgilerin salt öğretimi değil, aynı zamanda bu bilimlere özgü yöntemlerin çocuğa kavratılmasıdır (Sever, 2015: 14). Sosyal Bilgiler programının öğrenme alanlarının içeriğini elle tutulur hale getiren kazanımların yapısı, yapılandırmacı eğitim felsefesinin temellerine dayanmaktadır (Öntaş, 2014: 44).

Sosyal Bilgiler öğretmeninin yetiştirdiği öğrencilerden şunlar beklenir:

- Bağımsız ve özgür bir birey olarak fiziksel ve duygusalmanada istek, ilgi ve kabiliyetlerini bilir.
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanına ve milletine bağlı, haklarının farkında ve sorumluluklarından kaçmayan, ulus bilincini özümsemiş bir toplum ferdidir.
- Çağdaş değerlere bağlı, laik ve demokratik ülke geleneğini yaşatmaya hevesli, Atatürk ilk ve inkılaplarının sosyal, ekonomik ve kültürel önemini özümsemiştir.
- Hukukun herkes için bağlayıcı kurallar içerdiğini, kimsenin yasalar karşısında bir diğerinden farklı olmadığını bilir.
- Türk kültürünü ve millet yapısını sahiplenir, korur ve yaşatır. Milli bilinç düzeyi yüksektir.
- Dünyayı ve yaşadığı coğrafyayı bilir, insanlar ile doğanın etkileşiminin farkındadır.
- Bilgiyi somut hale getiren materyalleri etkin biçimde kullanır. Bunları geliştirme konusunda bilgi sahibidir.
- Kalkınma için ekonominin yerini ve önemini kavrar.
- Meslekler konusunda bilgi sahibidir. Toplumsal hayatın devamlılığı için her mesleğin önemli ve gerekli olduğunu bilir.
- Farklı tarihi dönem ve yerlere ait tarihsel kanıtları sorgular, insanlar, olgular, nesnelere arasında köprüler kurarak bunları anlamlandırır.
- Teknoloji ve bilimin toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrar ve kullanır.
- Bilimsel ahlaka dayanan bir bilimsel düşünceyi temel alır.

□ Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkilere karşı bakış açısında sosyal bilimleri temel alır.

□ Kişisel ve toplumsal sorunları çözümlerinde kendine özgü yöntemler geliştirebilir.

□ Ulusal egemenlik, cumhuriyet, laiklik, demokrasi, insan hakları, kavramlarını tarihi süreçleri ve ülkemiz üzerindeki etkilerini kavrar ve yaşamını buna göre düzenler.

□ Hem dünyaya hem kendi ülkesine aidiyet bilinci taşır ve bu konuda duyarlıdır (MEB, 2002).

2.3.3. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni

İlköğretim okullarında çalışacak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinin kazanımlarını, yeni programın ruhuna uygun bir biçimde akademik anlamda verebilmeleri konusunda kendilerine güvenmeleri önemlidir (Şimşek, 2010 :297).

Bu alanda bireyin kendisini, yakın ve uzak çevresini, kültürünü, tarihini tanımasını, sosyal çevre ile iletişim kurmasını sağlar (Balıbey 2006, 71). Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de eğitim sistemi değişip, yapılandırmacı bir yaklaşım benimsenerek daha öğrenci merkezli bir hale geldi.

Yapılandırmacı bakış açısına göre, bilgi bireyden bireye aktarılmaz. Bilgi bireyin şahsi uğraşısı ile kendi bilincinde oluşur. Bu oluşturma esnasında bireyin yaşantılarının ve çevrenin de etkisi vardır. Bilginin oluşabilmesi için eski ve yeni bilgiler arasında köprüler kurulmalıdır (Balıbey, 2006: 58).

Sosyal bilgiler dersi yapılandırmacı yaklaşımı temele alan etkinlikleri, öğrencinin sosyal hayata uyumunu artıran, karşılaştığı sorunları çözmeye yardımcı olan, farklı bakış açıları kazandıran, çevresini gözlemleyebilen, eleştirel ve yaratıcı bakış açısıyla yaklaşabilen, empati kurabilen, girişimci ve sosyal katılımcı ve yeniliklere açık bir birey olarak yetişmesini hedefliyor. Sosyal bilgiler dersi öğretmen yeterlilikleri araştırıldığında 5 öğrenme alanı belirlenmiştir:

- 1- “Zaman, süreklilik ve değişim
- 2- İnsan, yerler ve çevre
- 3- Üretim, dağıtım ve tüketim
- 4- Kültür ve kültürel çeşitlilik
- 5- Politika ve sosyal gelişim” (Balıbey, 2006: 72)

Bir sosyal bilgiler öğretmeninde bulunması gereken nitelikleri Balıbey şöyle sıralar:

- Tarih bilgisine ve bilincine sahip olmalı
- Ders planında bireysel farklılıkları ve özel eğitim gereksinimi olan öğrencileri dikkate alarak etkinlik hazırlamalı
- Tarih bilincinin oluşması amacıyla milli bayramların ve kurtuluş günlerinin önemini ortaya koymalı
- Ulusal ve evrensel tarihi değerlerin gelişimini ve değişimini kavrayarak, öğrencilerin farklı kültür ve medeniyetlere ait eserlerin farklı olabileceği anlayışına sahip olmalarını sağlamalı,
- Tarih biliminin önemini, diğer bilimlerle olan ilişkisini ve tarih öğrenmenin gerekliliğini bilmeli ve tarihi olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisini kurmalı
- Geçmiş gözden geçirirken ve yorumlarken tarihsel sorgulamalarda öğrencinin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlamalı
- Öğrencilerin farklılıklarına göre ürün ve süreci birlikte değerlendirmeli
- Öğrencilerin yakın çevresinden başlayarak uzak çevresini tanımalarını sağlamalı
- Doğadaki değişiklikleri ve bu değişikliklerin nedenlerini farklı yöntem ve teknikler kullanarak, öğrencilerin fark etmelerini sağlamalı
- Zaman içerisinde doğal, beşeri ve ekonomik çevre ve olaylarda değişiklikler olabileceğini ve değişikliklerin önemini algılamalarını sağlamalı (Balıbey 2006, 72).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programını eski programlardan ayırt eden en belirgin özelliklerden birisi değerler eğitimini esas almasıdır. Daha önceki programlarda örtük olarak verilen değerler ve eğitimi, programda ayrıntılı, planlı ve sistematik bir biçimde sunulmaktadır (Sever, 2015: 143).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama aracının uygulanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yüksek lisans düzeyindeki sosyal bilgiler eğitimcilerinin ideal öğretmen algısının belirlenmesine yönelik yapılan bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak betimsel tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemini kullanarak araştırmada somut sonuçlar elde edilmesi ve konuyu kendi bağlamında değerlendirebilmek amaçlanmıştır. Nitel veri analizinde asıl ve nihai amaç, sosyal gerçeklikten kopmadan kendi doğallığı içinde var olan ve gün yüzüne çıkarılmayı bekleyen saf bilginin açığa çıkarılmasıdır. Bu süreçte araştırmacı tümevarımdan faydalanarak kendi öznel bakış açısını yansıtmaktadır. (Özdemir, 2010:323).

Bu araştırmada nitel araştırmalarda veri toplamak amacıyla en sık kullanılan görüşme tekniğine başvurulmuştur. Görüşme; iki kişi arasında açıkça birinin diğerinden belli konuda bilgi edinme amaçlı kısa süreli ve ikincil bir toplumsal etkileşim türüdür. Görüşmede toplumsal roller oldukça açıktır ve bunlar görüşmeci ve yanıtlayıcı olarak kategorize edilmiştir (Neuman, 2013: 441). Araştırmamız görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle uygulanmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubunu, 2015- 2016 ve 2016- 2017 yıllarında İnönü Üniversitesi Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yüksek lisans yapan eğitimciler oluşturmaktadır. Ulaşım imkânının kolay olması sebebiyle çalışma grubu üyeleri Malatya'dan seçilmiştir. Çalışma grubunu 9'u erkek ve 11'i kadın eğitimci olmak üzere 20 eğitimci oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplama Aracı

Araştırmanın kuramsal boyutu oluşturulduktan sonra Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin konuya ilişkin görüşlerini almak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı uzmanlardan yardım alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Görüşme formunda 10 soru yer almaktadır. Araştırma kapsamındaki her bir eğitimci ile önceden görüşme yapılarak randevu alınmıştır. Görüşme esnasında formda yer alan sorular eğitimciye yöneltilmiş ve açık bir şekilde cevaplama istenmiştir. Amaca hizmet etmesi araştırmamızın eksenini dışında kaldığından “İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin çevre ile (okul idaresi, veliler) etkileşimi nasıl olmalıdır?” ve “ İdeal sosyal bilgiler öğretmenin geçmiş yaşantılarının eğitim kalitesini etkilemesi bağlamında önemi nedir?” soruları yarı yapılandırılmış görüşme formundan çıkarılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Nitel araştırmaların en zor evresi verilerin analiz edilmesidir. Nitel araştırma yapan araştırmacı, verileri aynı anda hem sentezler, hem analiz eder hem de anlamlandırır. Bu basamaklar arasında sürekli bir gidiş geliş yaşar. Var olan kurama dayanmakla beraber yüksek olasılıkla yeni kuramlar üretmek durumunda kalır (Neuman, 2013: 20). Nitel araştırmalarda her zaman net sonuçlara ulaşmak olanaksızdır. Yapılan iş çoğunlukla öznel betimlemeleri kurulan kurama dayandırmaktır. Araştırmacının hedefi belirli ayrıntıları bir dizi kavram olarak düzenlemektir (Neuman, 2013: 662).

Araştırmada uygulanan görüşme formu ile ilgili çözümlenmelerde nitel veri analizi yapılmıştır. Bu çerçevede, Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin, ideal öğretmen ve ideal sosyal bilgiler öğretmeni algılarına yönelik görüşleri betimsel analiz ve içerik analizi ile belli temalar altında gruplanarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Çözümlenmeler sonucunda ortaya çıkan temalar, aralarındaki bağları gösterir şekilde modellenmiş ve görselleştirilmiştir. Temalar, araştırmacıların ortak görüşleri doğrultusunda oluşturulmakla birlikte modellerin oluşturulmasında NVivo 10 programından yararlanılmıştır. Modelde yer alan ilişkileri gösteren temayı söyleyen kişi sayısı (frekansını) belirlenmiştir. Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için çalışmanın bu aşamasında uzman görüşüne başvurulmuştur.

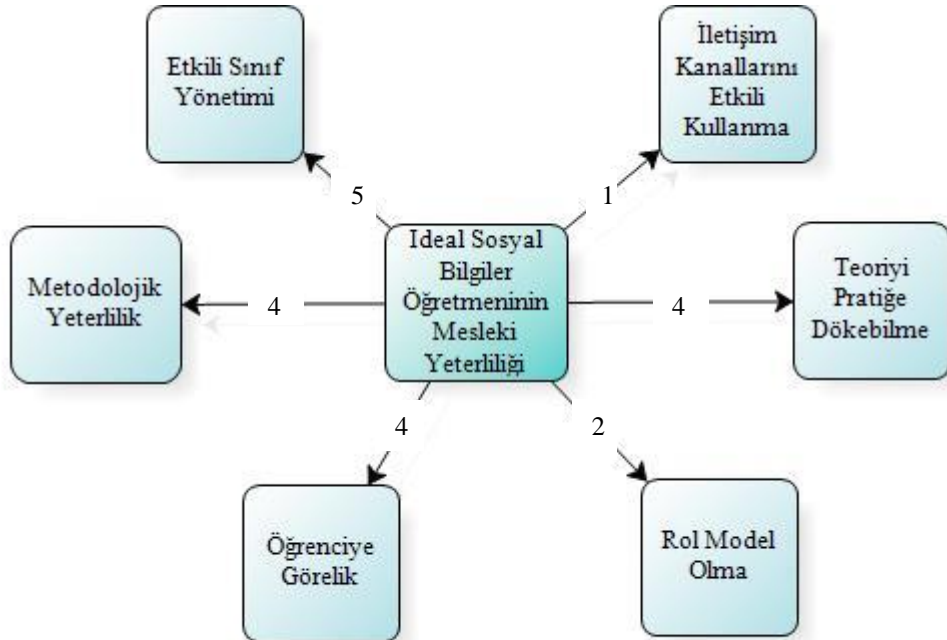
BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde alt problemlere ilişkin bulgulara ve bulgular doğrultusunda yapılan yorumlara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmada Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin ideal sosyal bilgiler öğretmenin öğrencinin özerkliği ve girişimciliğini nasıl sağlayacağına ilişkin algıları yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “*İdeal sosyal bilgiler öğretmenin meslek bilgisi yeterliliği nasıl olmalıdır?*” sorusuyla ele alınıp değerlendirilmiştir. Görüşme neticesindeki bulgular değerlendirildiğinde eğitimcilerin çoğunun öğrenciye görelilik, teoriyi pratiğe dökme ve metodolojik yeterlilik konularını önemsendiği belirlenmiştir.

Şekil 1: İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmenin Mesleki Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin mesleki özelliklerine ilişkin yorumların tespit edildiği bu aşamada sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından “etkili sınıf yönetimi”, “metodolojik yeterlilik”, “öğrenciye görelilik”, “rol model olma”, “teoriyi pratiğe dökebilme” ve “iletişim kanallarını etkili kullanma” alt temalarının öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca; eğitimcilerin ortak görüş bildirdiği en önemli temanın “etkili sınıf yönetimi” olarak öne çıktığı görülmüştür. Mesleki anlamda araştırmacıların çok önemseydiği “iletişim kanallarını etkili kullanma” alt temasının sadece bir (f=1) eğitimci tarafından dile getirilmiş olması ise düşündürücüdür.

Birinci alt probleme ilişkin sosyal bilgiler eğitimcilerinin (SBE) görüşlerine dair örnekler aşağıda verilmiştir:

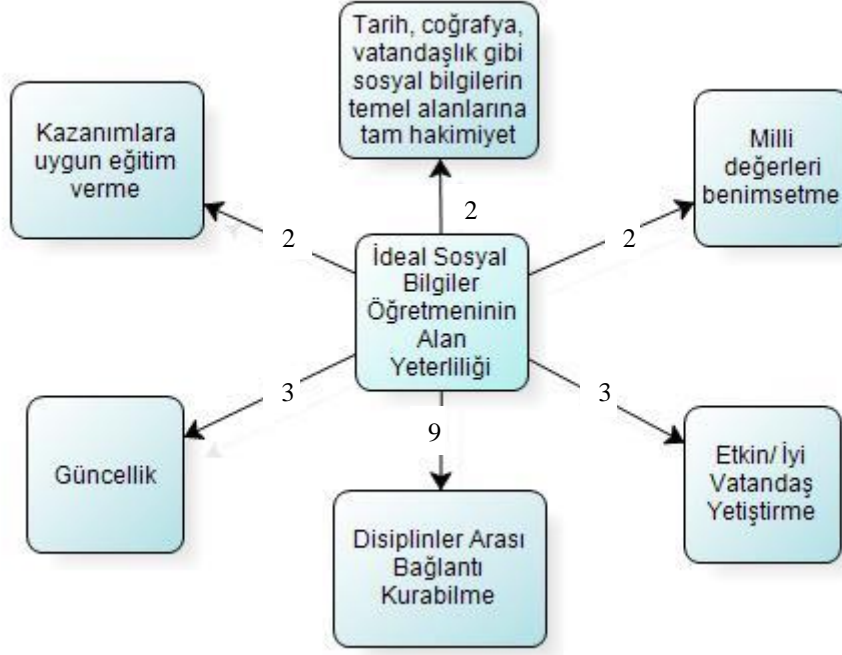
“Mesleki güncelliğini koruyan, lisans eğitiminde almış olduğu eğitimi başarılı bir şekilde içselleştirmiş, ders ve sınıf yönetiminde başarılı olmalıdır.” (SBE, Metodolojik Yeterlilik, Etkili Sınıf Yönetimi)

“İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni, gerekli eğitimsel formasyona sahip olmalıdır. Dersin gerekli kaldığı strateji, teknik ve yöntemleri uygulayabilmelidir. Sınıf yönetimi konusunda kendini çok iyi geliştirmiş olmalı, öğrencilerin gelişim dönemlerini çok iyi bilerek ders sürecini oluşturmalıdır.” (SBE, Metodolojik Yeterlilik, Etkili Sınıf Yönetimi)

“Ders planını düzenli bir şekilde uygulayabilmelidir. Sınıf yönetimi iyi olmalıdır. Öğretmenin sadece mesleki bilgisinin olması yeterli değildir aynı zamanda tutum ve davranışları örnek olmalı ve öğrencinin rol modeli olabilmelidir.” (SBE, Rol Model Olma, Etkili Sınıf Yönetimi)

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin bireyin vatandaş olarak ödev ve haklarını bilmesi, toplum içindeki rolünü, geçmişini ve içinde yaşadığı coğrafyayı tanımasını sağlamadaki rolüne ilişkin hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan *“İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin alan bilgisi yeterliliği nasıl olmalıdır?”* sorusuna ilişkin sosyal bilgiler eğitimcilerinin görüşleri ele alınıp değerlendirilmiştir.

Şekil 2. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Alan Bilgisi Yeterliliğine İlişkin Sonuçlar

İdeal sosyal bilgiler öğretmenin alan bilgisine ilişkin sonuçlara baktığımızda, çok büyük bir farkla “disiplinler arası bağlantı kurabilme” (f=9) alt temasının öne çıktığı görülmektedir. Bunu “ güncellik” (f=3) ve “etkin/ iyi vatandaş yetiştirme” (f=3) alt temaları izlemektedir. Bunlardan daha az olmakla birlikte “milli değerleri benimsetme” (f=2), “kazanımlara uygun eğitim verme” (f=2), “tarih, coğrafya, vatandaşlık gibi sosyal bilgilerin temel alanlarına hakimiyet” (f=2) temaları da eğitimciler tarafından dile getirilmiştir.

İkinci alt problemine ilişkin katılımcıların görüşlerine ait örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“İdeal sosyal bilgiler öğretmeni dersin gerekli kıldığı disiplinleri kavrayabilmeli ve öğrencilere bu bağlantıları benimsetmelidir.” (SBE, Disiplinler Arası Bağlantı Kurabilme).

“Sosyal bilgilerin, sosyal bilimleri disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirmesi nedeniyle tüm disiplinlerin kavram ve içeriklerine hakim olmalıdır.” (SBE, Disiplinler Arası Bağlantı Kurabilme).

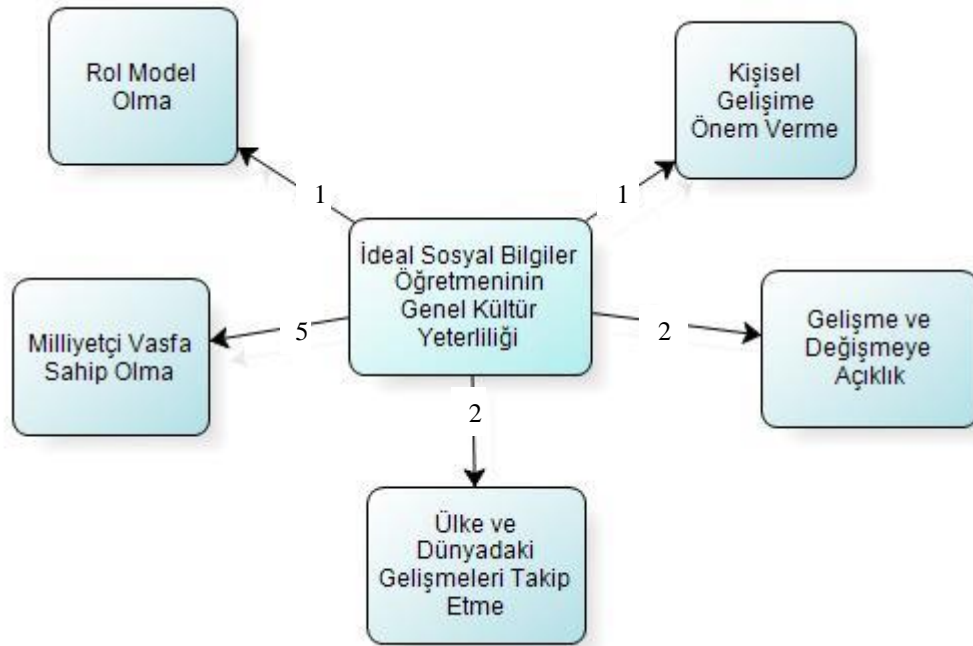
“Sosyal bilgilerin amacı iyi vatandaş yetiştirmek olduğu için, milli kültür ve coğrafyaya hakim olması önemlidir.” (SBE, Etkin/ İyi Vatandaş Yetiştirme)

“Sosyal bilgiler öğretmenleri alanına hakim olmalı ve küresel gelişmeleri yakından takip edip sürekli alan bilgilerini güncel tutmaları gerekir. Buna bağlı olarak öğrencilerini yetiştirmeliler.” (SBE, Güncellik)

“Öğretmenin mesleğinde başarılı olabilmesi için öncelikle kendi alanını iyi bilmesi gerekir. Öğretmen, tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi sosyal bilgilerin temel alanlarında kazandırması gereken içerikleri öğrenciye verebilmesi için alanında yeterli olması gerekir.” (SBE, Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık gibi Sosyal Bilgilerin Temel Alanlarına Hakimiyet)

4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan ideal sosyal bilgiler öğretmeni bireyin kişisel gelişimini, öz benlik ve kişisel haklara saygıyı, milli değer ve normlara, bununla birlikte gelişen ve değişen dünyaya uyumunu nasıl sağlayacağına ilişkin “İdeal sosyal bilgiler öğretmenin genel kültür yeterliliği nasıl olmalıdır?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin bulgular aşağıda modellenmiştir.

Şekil 3. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmenin Genel Kültür Yeterliliğine İlişkin Bulgular

İdeal sosyal bilgiler öğretmenin genel kültür yeterliliğinin nasıl olması gerektiği ile ilgili olan araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler eğitimcilerinin milliyetçi vasfa sahip olma” alt temasını öne çıkardığı (f=5) görülmektedir. Bunu “gelişme- değişmeye açıklık” (f=2), “ülke ve dünyadaki gelişmeleri takip etme” (f=2)

izlemektedir. Genel kültür kapsamında değerlendirilen yönüyle “rol model olma” (f=1) eğitimciler nezdinde düşük düzeyde bir tema olarak ele alınmıştır. Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde sosyal bilgiler eğitimcilerinin ideal bir sosyal bilgiler öğretmeninde olması gerektiğini düşündüğü genel kültür vasfının kendi öz kültürünü tanıyan ve bunu dünyadaki diğer kültürler ile bağdaştırarak anlamlandıran yetişkin bir toplum ferdi olmak olarak gördüğü açıktır.

Üçüncü alt probleme ilişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine dair örnekler aşağıda verilmiştir:

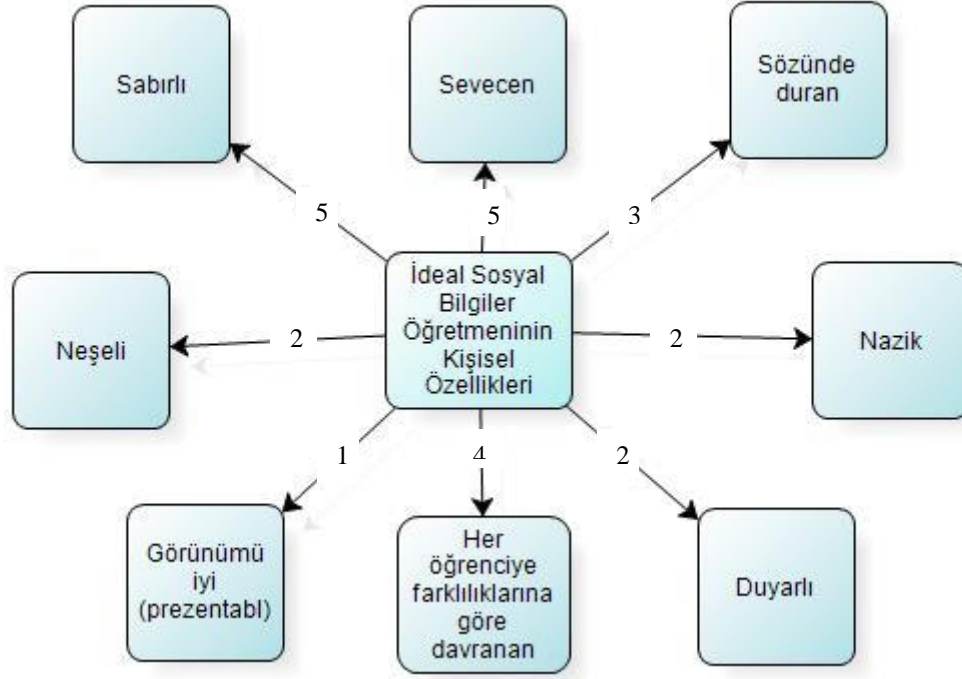
“Öğretmenler arasında kültürel konularda en çok danışılan öğretmen sosyal bilgiler öğretmeni olduğu için bu konuda yetkin olmalı ve kendini sürekli yenilemelidir.” (SBE, Ülke ve dünyadaki gelişmeleri takip etme, Gelişme-değişmeye açıklık)

“İdeal sosyal bilgiler öğretmeni milli kültürü benimsetmekle sorumlu olduğu için genel kültür seviyesi yüksek olmalıdır.” (SBE, Milliyetçi vasa sahip olma)

“Öğretmenler genel kültürlerinin iyi olması gerekir. Hele hele Sosyal Bilgiler Öğretmenleri bu konuda çok daha iyi olması gerekir. Çünkü öğrencilere rol model olmakta ve öğrenci-veli-okul üçgeninde aktif rol oynamaktadırlar. Genel kültür alanının geniş olduğu bu nedenle öğretmenlerin kitap okumaları, gezi-gözlem, sinama, tiyatro vb. etkinliklere önem vermeleri öğretmenlerin niteliğini artıracaktır.” (SBE, Rol model olma)

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İdeal sosyal bilgiler öğretmenin psikolojik yeterliliğini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan *“İdeal sosyal bilgiler öğretmenin kişisel özellikleri sizce neler olmalıdır?”* sorularına ilişkin Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin görüşleri aşağıda modellendirilmiştir.

Şekil 4. İdeal Sosya Bilgiler Öğretmeninin Kişisel Özellikleri

İdeal sosyal bilgiler öğretmenin kişisel özelliklerini ölçütlerini belirlemeye yönelik sorulara sosyal bilgiler eğitimcileri pek çok alt tema belirtmiştir. En belirgin üzerinde durulan tema “sevecenlik” (f=5) ve “sabırlılık” (f=5) iken, “her öğrenciye farklılıklarına göre davranan” (f=4) alt teması da göze çarpmaktadır. Bunları öğrenci için güvenli bir eğitim ortamı sağlamaya yönelik “sözünde duran” (f=3) alt teması izlerken, “nazik”, “duyarlı” ve “neşeli” alt temaları da (f=2) eğitimciler tarafından dile getirilmiştir.

Alt Problemimize ilişkin araştırmamıza katılan Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin görüşleri aşağıda verilmektedir:

“Sosyal Bilgiler Öğretmeni tutum ve davranışlarıyla örnek olmalı, öğrencilerine karşı sevecen ve sabırlı davranmalıdır.” (SBE, Sevecen, sabırlı)

“Sosyal Bilgiler Öğretmeninin görünümünün iyi insanlara karşı hitabının nazik olması gerekir.” (SBE, Görünümü iyi, nazik)

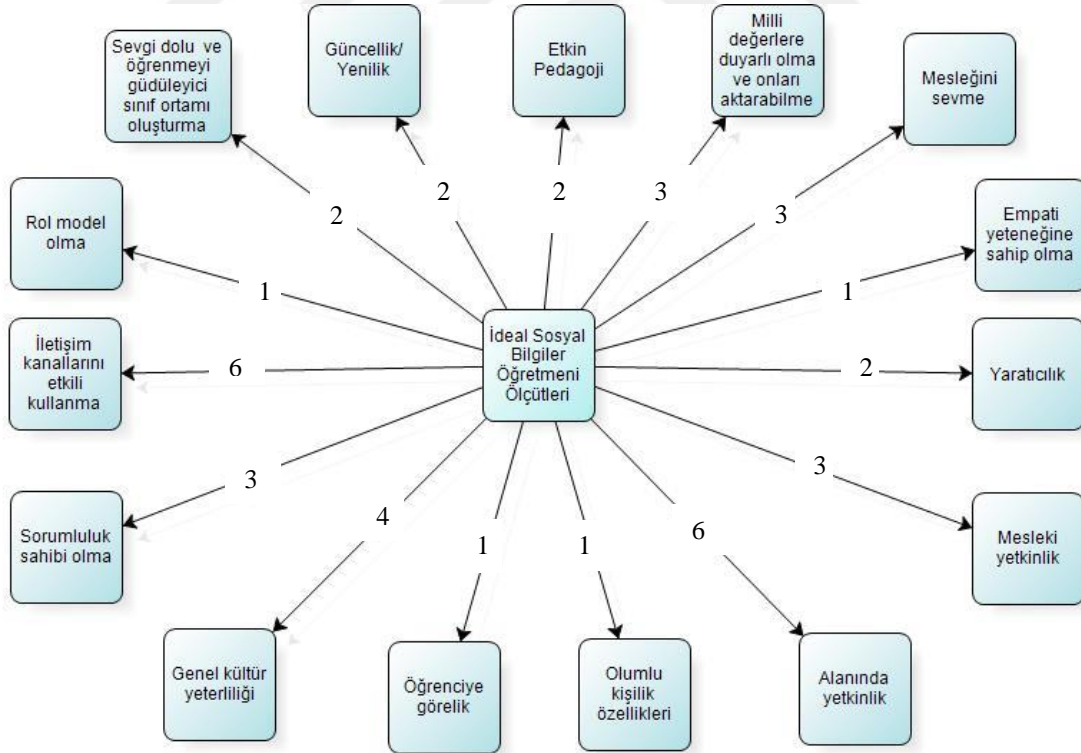
“Sosyal Bilgiler Öğretmeni bitmez tükenmez bir sabır ve iştiaikle öğrencilerine bilgi aktarmalı, öğretimin her aşamasında yanlarında olmalıdır.” (SBE, Sabırlı)

“Öğretmen alanında bilgisinin yüksek olması gerekir. Öğrenciyi derse katabilmeli, farklı yöntem ve teknikleri ders işlerken kullanabilmeli. Öğrenci

farklılıklarını dikkate alarak dersi anlatmalı düzeyi belirleyebilmelidir. Sürekli olarak kendini yenileyebilmeli, yeniliklere açık olmalı. Etkili ve verimli bir şekilde dersleri verebilmeli. Öğrencinin beklenti ve gereksinimlerini dikkate almalı, eğitim teknolojisindeki yenilikleri takip etmeli ve teknolojiyi derslerinde kullanmalı. Mesleki gelişimini sağlayacak hizmet içi eğitimlere katılmalıdır. Bir de öğretmenin kişilik özellikleri de çok önemli olduğunu düşünüyorum çünkü öğretmenin kişilik özellikleri öğrencinin derse ve okula karşı olan tutumunu etkilemektedir.” (SBE, Olumlu Kişilik Özellikleri)

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

İdeal sosyal bilgiler öğretmenin ölçütlerini ve eğitim kurumlarının bunu sağlamadaki yeterliliğini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “İdeal sosyal bilgiler öğretmenin ölçütleri sizce neler olmalıdır?” ve “Türkiye’de günümüzde öğretmen yetiştirme kurumlarının ideal sosyal bilgiler öğretmenini yetiştirdiğini düşünüyor musunuz?” sorularına ilişkin Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin görüşleri aşağıda modellendirilmiştir.

Şekil 5. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmenin Ölçütleri

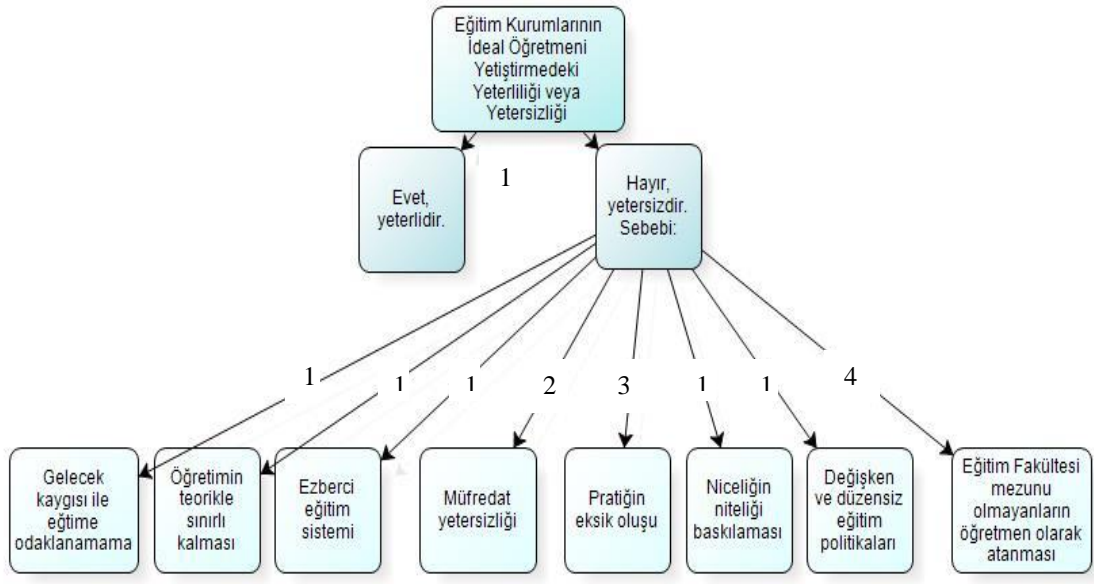
Alt problemin ilk kısmını oluşturan ideal sosyal bilgiler öğretmeninin ölçütlerini belirlemeye yönelik sorulara sosyal bilgiler eğitimcileri pek çok dikkate değer alt tema belirtmiştir. En belirgin üzerinde durulan tema “alanında yetkinlik” (f=6) ve “iletişim kanallarını etkili kullanma” olarak göze çarpmaktadır. Araştırmamızda üzerinde durulan “genel kültür yeterliliği” (f=4), “mesleki yeterlilik” (f=3) alt temaları da yine eğitimcilerin üzerinde durduğu konulardandır. Uzmanların en önemli alt tema olarak değerlendirdiği “mesleğini sevme” (f=3), dikkate değer şekilde öne çıkmamış, dolayısı ile eğitimcilerin öğretmenliği sevmenin onu iyi yapmakla arasında çok güçlü bir bağ olduğunu düşünmediği değerlendirilmiştir. Yine konu ile ilgili otoritelerin önemseydiği “olumlu kişilik özelliklerine sahip olma (güleryüzlü ve sabırlı olma, görünümünün iyi olması)” (f=1) alt teması yalnızca bir eğitimci tarafından dile getirilmiştir. Bu sonuç eğitimcilerin öğretmenlerin mesleğini yaparken karakterini işin içine katması gerektiğini önemsemediğini göstermektedir.

Alt Problemeimize ilişkin araştırmamıza katılan Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin görüşleri aşağıda verilmektedir:

“Sosyal Bilgiler Öğretmeninin ölçütleri olan alan bilgisi, pedagojik ve genel kültür düzeylerinin iyi olması gerekir. Öğretmenlik mesleğini, sevip ve bu mesleğin bütün inceliklerini uygulaması gerekir. Öğretmen dünyadaki her alandaki gelişmeleri takip edip bunları öğrencilerine ve çevresine yansıtmalıdır.” (SBE, Etkin pedagoji, Mesleğini sevme, Genel kültür yeterliliği)

“Öğretmen alanında bilgisinin yüksek olması gerekir. Öğrenciyi derse katabilmeli, farklı yöntem ve teknikleri ders işlerken kullanabilmeli. Öğrenci farklılıklarını dikkate alarak dersi anlatmalı düzeyi belirleyebilmelidir. Sürekli olarak kendini yenileyebilmeli, yeniliklere açık olmalı. Etkili ve verimli bir şekilde dersleri verebilmeli. Öğrencinin beklenti ve gereksinimlerini dikkate almalı, eğitim teknolojisindeki yenilikleri takip etmeli ve teknolojiyi derslerinde kullanmalı. Mesleki gelişimini sağlayacak hizmet içi eğitimlere katılmalıdır. Bir de öğretmenin kişilik özellikleri de çok önemli olduğunu düşünüyorum çünkü öğretmenin kişilik özellikleri öğrencinin derse ve okula karşı olan tutumunu etkilemektedir.” (SBE, Alan bilgisi yeterliliği, güncellik- yenilik, mesleki yeterlilik, olumlu kişilik özellikleri)

Alt problemimizin ikinci kısmını oluşturan eğitim kurumlarının yeterliliği veya yetersizliğine ilişkin analiz sonuçlarının modellenmesi şu şekildedir:

Şekil 6. Günümüzdeki Türkiye’deki eğitim kurumlarının İdeal Sosya Bilgiler Öğretmenini yetiştirme yeterliliği

Alt problemimize ilişkin ikinci kısım olan eğitim kurumlarının ideal sosyal bilgiler öğretmenini yetiştirip yetiştirmediği ile ilgili eğitimcilerin görüşleri değerlendirildiğinde, yetiştirdiğini düşünen eğitimciler (f=1) varsa da, çoğu eğitimci (f=19) günümüzde Türkiye’deki eğitim kurumlarının ideal sosyal bilgiler öğretmenini yetiştirmede yetersiz kaldığını değerlendirdiği görülmüştür. Bunun başlıca nedenini “Eğitim Fakültesi dışındaki fakülte mezunlarının öğretmen olarak atanması” (f=4) olarak değerlendiren eğitimcilere göre ikincil nedenler “uygulamadaki (pratik) yetersizlikler” (f=3) ve “müfredat yetersizliği” (f=2) dir. “Değişken ve düzensiz eğitim politikaları” (f=1), “ezberci eğitim” (f=1), “niceliğin niteliği baskılaması” (f=1) alt temaları da eğitimciler tarafından dile getirilmiştir.

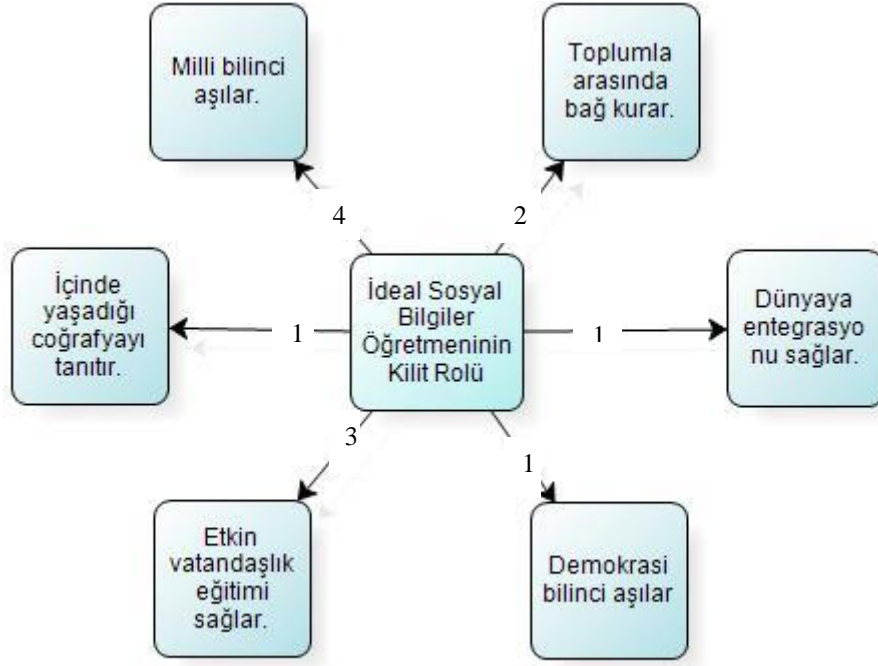
Alt Problemimize ilişkin araştırmamıza katılan Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin görüşleri aşağıda verilmektedir:

“Düşünmüyorum. Çünkü Eğitim Fakülteleri daha çok teorik eğitimler vermektedir. Ancak, öğretmenlik mesleği çok boyutludur.” (SBE, Hayır, Etkin Öğretimin teorikle sınırlı kalması)

“Sadece sosyal bilgiler değil bütün branşlarda ideal öğretmen yetiştirilmediğini düşünüyorum. Öğrenciler bilgiyi iyi bir şekilde öğrenince, mükemmel bir şekilde ezberleyince iyi bir öğretmen olacağını düşünüyor. Bilgiyi depolamak yerine bilgiyi nasıl kullanacağı öğretilmeli. Eğitim fakültelerinde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının fazlalığı da ideal öğretmen yetişmesini engellemektedir. Eğitim fakültelerinin sayılarının artmasıyla alınan öğrenci sayısı da artmaktadır, üniversitelerin puanları geçmiş yıllara göre oldukça düşmüştür bu da kalitenin düşmesine neden olmaktadır. Bir de öğretmen eğitimi çok fazla değişim yaşamakta. Sürekli yeni bir şeyler yapmak adına değişimler yaşanmakta. İyi bir eğitim sistemi belirlenmeli ve üzerinde sürekli olarak büyük değişiklikler yapılmamalı. Akademisyenlerin bazıları daha çok iyi öğretmen yetiştirmekten ziyade kariyer yapmayı amaçlamaktadır. Öncelikli olarak iyi öğretmen yetiştirme amacıyla çalışmalar yapılmalıdır. Haftanın belirli günleri okullara gidilerek üniversiteler verilen uygulamaların ne kadar hayata geçtiği, nelerin gerçekleşmediği belirlenmeli ve ona göre düzenlemeler yapılmalıdır. Kendi alanında iş sahibi olamayanlara pedagojik formasyon vererek öğretmen yapılması da ayrı bir konu.” (SBE, Ezberci eğitim, niceliğin niteliği baskılaması, değişken ve düzensiz eğitim politikaları)

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan *“İdeal sosyal bilgiler öğretmenin eğitimde kilit rolü nedir? Bu konuda uygulayabileceği alternatif yaklaşımlar nelerdir?”* alt problemine ilişkin sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından verilen yanıtlar aşağıda modellenmiştir.

Şekil 7. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Eğitimdeki Kilit Rolüne İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan eğitimciler en yüksek alt tema olarak “milli bilinci aşılar” (f=4) temasında yoğunlaşmış, onun ardından da öğretmenin kilit rolü olarak “etkin vatandaşlık eğitimi sağlar” (f=3) alt temasını belirtmişlerdir. “Dünyaya entegrasyonu sağlar” (f=1), “içinde yaşadığı coğrafyayı tanıtır” (f=1) ve “demokrasi bilinci aşılar” (f=1) alt temaları da yine eğitimciler tarafından belirtilen temalar olarak belirlenmiştir.

Alt probleme ilişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine ait örnekler aşağıda verilmiştir:

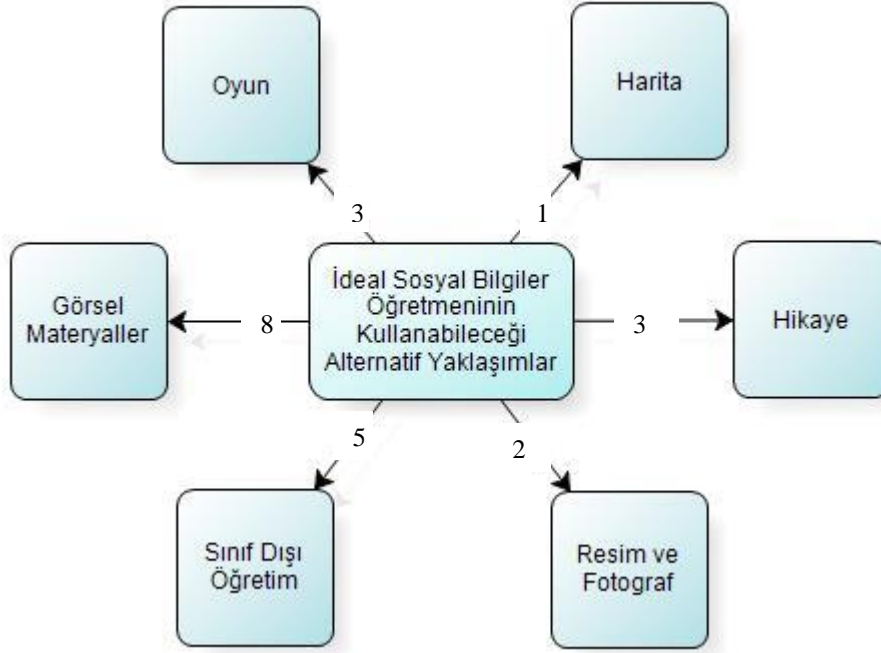
“Sosyal bilgiler öğretmenleri küresel gelişmeleri yakından takip etmeli ve öğrencilerinin ülke ve dünyadaki gelişmeleri takip etmesini sağlamalıdır. Bu sayede onların dünya içindeki yerini benimsemelerini kolaylaştırmalıdır. Buna bağlı olarak öğrencilerini yetiştirmeliler.” (SBE, Dünyaya Entegrasyonu Sağlar).

“Sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilerini Türk toplumunun istek ve beklentilerine cevap verecek bireyler olarak yetiştirir ve Türk olmanın gururunu yaşamalarını sağlar.” (SBE, Milli Bilinci Aşılar).

“İçinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenciye aktarabilmesi için toplumu kültürel özellikleriyle birlikte de tanınması gerekir. Bu şekilde içinde yaşadığı

toplumla bağ kurar ve toplumun bir parçası haline gelir.” (SBE, Toplumla Arasında Bağ Kurar.)

Altıncı alt problemin ikinci kısmında irdelenen ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda sorulan “*İdeal sosyal bilgiler öğretmenin eğitimde kullanabileceği alternatif yaklaşımlar nelerdir?*” sorusuna ilişkin sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından verilen yanıtlar aşağıda modellenmiştir.

Şekil 8. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmenin Eğitimde Kullanabileceği Alternatif Yaklaşımlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre, ideal bir sosyal bilgiler öğretmenin öğrenci eğitiminde kullanabileceği alternatif yaklaşımlar “görsel materyaller” (f=8), doğal ve toplumsal çevrede gerçekleştirilen “sınıf dışı öğretim” (f=5) olarak yoğunlaşmaktadır. Bunların dışında eğitimcilerin belirttiği alternatif yaklaşımlar ise “oyun” (f=3), “hikaye” (f=3), “resim ve fotoğraf” (f=3) ve “harita” (f=1) olarak belirtilmiştir.

Alt probleme ilişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine ait örnekler aşağıda verilmiştir:

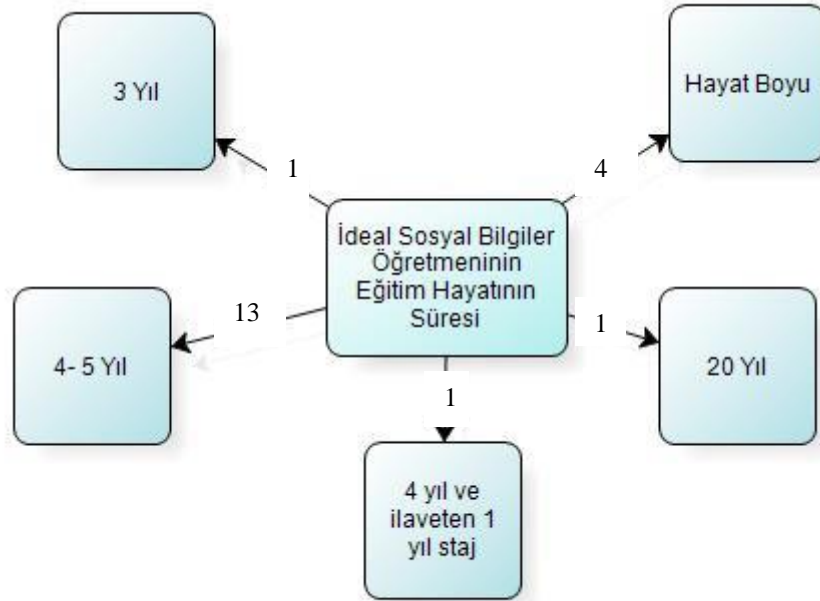
“Sosyal bilgiler öğretmenleri ezberci eğitimin karşısında olmalı, yaparak yaşayarak öğrenmenin gerekliliklerine uygun olarak alternatif yaklaşımları iyi kullanmalıdır. Mesela coğrafya için haritalar ve resim ve fotoğraf gibi materyallerden yararlanmalıdır” (SBE, Harita, Resim ve Fotoğraf).

“Öğretmenler görsel materyalleri çokça kullanmalı, sınıf dışı öğretim yöntemlerini (gezi vb.) zaman ve durum müsait oldukça kullanmalıdır. Böylece öğretim somutlaştırılmalıdır.” (SBE, Görsel Materyaller, Sınıf Dışı Öğretim).

“Öğretmenler öğrencide bilgilerin kalıcı bir şekilde yer edinmesini istiyorlarsa öğretimi buna göre planlamalıdır. Yeri geldikçe hikaye ve oyunlarla öğretimi desteklemelidir. Hem bu şekilde öğretim de daha zevkli hale gelir ve öğrencinin isteği de işe koşulmuş olur.” (SBE, Hikaye, Oyun).

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin öğrenim hayatı ne kadar olmalıdır?” alt problemine ilişkin sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından verilen yanıtlar aşağıda modellenmiştir.

Şekil 9. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin Eğitim Süresine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan eğitimcilerin yalnızca bir tanesi verilen eğitimin daha kısa süreye sıkıştırılabileceğini düşünmüş ve soruyu üç (3) yıl olarak cevaplamışsa da eğitimcilerin çoğunluğu (f=13) eğitim süresini şu an olduğu şekliyle ideal bulmuştur. Eğitimcilerin bir tanesi ise “4 yıl eğitim ve buna ilaveten 1 yıl staj” şeklinde bir eğitim alması gerektiği konusunda görüş belirtmiştir. Dikkat çeken bir nokta ise kimi eğitimcilerin (f=4), ideal sosyal bilgiler öğretmeninin eğitim süresini “hayat boyu”

olarak değerlendirmesidir. Çalışmaya katılan eğitimcilerden biri de ideal sosyal bilgiler öğretmeninin eğitim süresini çalışma süresi ile sınırlı tutarak “20 yıl” cevabını vermiştir.

Alt probleme ilişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine ait örnekler aşağıda verilmiştir:

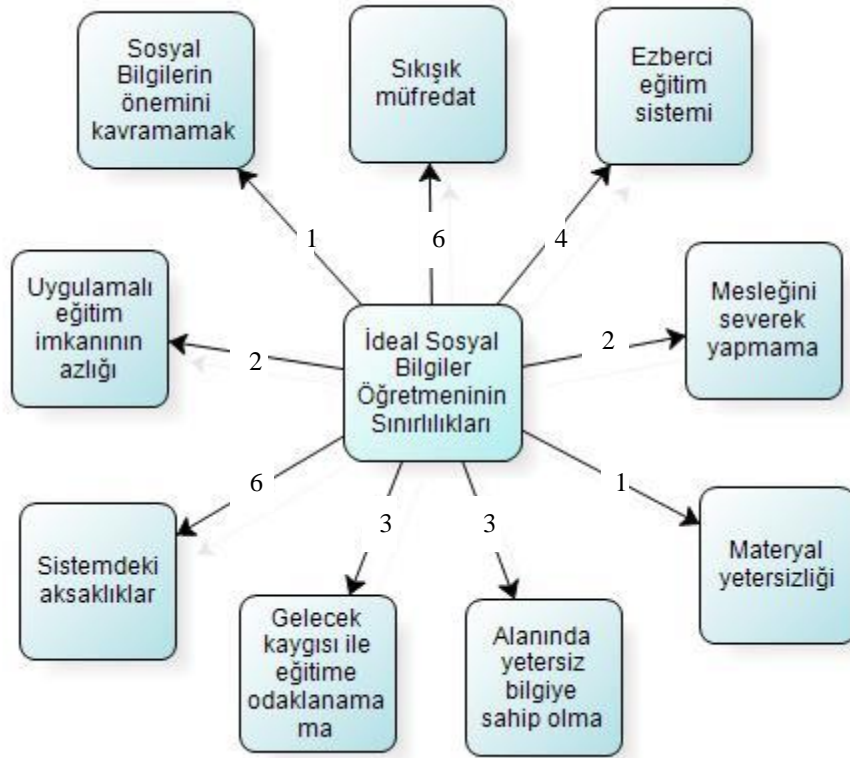
“Eğitim süre ile ilişkilendirilemez. Sosyal bilgiler ders alanı güncel olduğu için sürekli kendini yenilemesi gerekir.” (SBE, Hayat Boyu).

“4 yıl bu öğretmenlik için yeterlidir.” (SBE, 4 yıl).

“Bence sosyal bilgiler eğitimi için 4 yıl fazla. 3 yılda daha düzenli bir programla zamandan tasarrud edilerek öğretmen yetiştirilebilir.” (SBE, 3 Yıl)

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “İdeal sosyal bilgiler öğretmenin sınırlılıkları nelerdir?” alt problemine ilişkin sosyal bilgiler eğitimcileri tarafından verilen yanıtlar aşağıda modellenmiştir.

Şekil 10. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmenin Sınırlılıklarına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre bir sosyal bilgiler öğretmenin ideal bir profil çizebilmesinin bazı kendinden kaynaklı ya da kendinden kaynaklı olmayan sınırlılıkları vardır. En yoğunluklu olarak “sıkışık müfredat” (f=6), ve “sistemdeki aksaklıklar” (f=6) alt temaları öne çıkarken, onları “ezberci eğitim sistemi” (f=4) ve “alanında yetersiz bilgi” (f=3) ve “gelecek kaygısı ile eğitime odaklanamama” (f=3) izlemektedir. Eğitimcilerin üzerinde durduğu diğer temalar ise “uygulamalı eğitim imkanının azlığı” (f=2), “mesleğini severek yapmama” (f=2), “materyal yetersizliği” (f=1) alt temalarıdır.

Alt probleme ilişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Eğitim Fakülteleri daha çok teorik eğitimler vermektedir. Ancak, öğretmenlik mesleği çok boyutludur. Bu nedenle aslında teorik bilginin yanı sıra pratiğe de önem verilmelidir. Böylece eğitimciler verdikleri bilginin kalıcı hale gelmesini sağlarlar.” (SBE, Uygulamalı Eğitimin Azlığı).

“Öğretmen ne kadar bilgili ve donanımlı olursa olsun şu anki eğitim sisteminde bu kadar sıkışık bir müfredatta eğitim yapmak ve bunların kalıcılığını beklemek mümkün değildir. Ne kadar istendik değişme sağlanırsa sağlansın bunlar kalıcı olmamaktadır çünkü çok hızlı şekilde başka davranış değişiklikleri sağlamak adına eğitimci başka bilgiler vermektedir. Bilgi özümsemeden bir diğerine geçildiğinden eğitim işlevini tamamlayamamaktadır.” (SBE, Sıkışık Müfredat).

“Öğretmenler hak ettiği değeri görememektedir. Düşük maaşlar ve yapıkları için toplumda değer görmemesi eğitimcilerin motivasyonunu düşürmekte ve öğrenime odaklanmasını zorlaştırmaktadır.” (SBE, Gelecek Kaygısı ile Eğitime Odaklanamama)

“Sosyal Bilgiler Öğretmenleri öğrenim sürelerince yeterli alan bilgisini edinmemekte ve sonrasında da kendini geliştirmediklerinden bunları öğrenciye aktarırken de eksiklikler yaşamaktadır.” (SBE, Alanında Yetersiz Bilgi)

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde bulgulara ilişkin sonuçlara ve sonuçlar doğrultusunda yapılan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Yüksek Lisans Düzeyindeki Eğitimcilerin İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni Algısı'nın incelenmesine ilişkin araştırmada ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Çalışma grubunu oluşturan eğitimcilerin ideal öğretmen algılarının genelde olumlu özelliklere sahip ve toplumca kabul gören, kendini gerçekleştirmiş ve eğitimi ideal edinmiş eğitimci şeklinde olduğu, çalışma grubunun bu konuda farkındalığının azami düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırmamızın irdelediği konulardan mesleki yeterlilik bağlamında yapılan ideal sosyal bilgiler öğretmeni değerlendirmesine göre, çalışma grubu en çok metodolojik yeterlilik, yani yöntem ve teknikleri doğru zaman ve doğru yerde kullanmaya önem atfetmiş ve çeşitli öğretim metotları ile teorinin pratiğe dökülmesinin ideal sosyal bilgiler öğretmeni yeterliliği için önemine vurgu yapmıştır. Çalışma grubuna göre ideal sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenciye iyi bir örnek olmanın, onun gözünde idealize edilmiş bir insane olmanın yanı sıra, öğrencilerle iyi iletişim kurabilen ve her bir öğrencinin ihtiyacına göre yol izleyen öğretmen olması gerekir.

Araştırmamızın bu noktasında dikkati çeken husus, çalışma grubundaki eğitimcilerin hem öğrenciye görelilik hem de etkili sınıf yönetimi alt temalarını önemsemesidir. Bu sonuç, eğitimcilerin ideal sosyal bilgiler öğretmenin mesleki açıdan hem parça (birey), hem de bütün (sınıf) halinde görmesi gerektiğini düşündüklerini göstermesi açısından önemlidir.

Eskiden öğretmen aktaran konumdaydı. Değişen eğitim sistemi bu bakış açısını değiştirmiş ve öğrenciye bilgiye giden yolda rehberlik eden konuma getirmiştir. Mesleki değerlendirme sonuçlarını bu bağlamda değerlendirmek doğru olacaktır.

Araştırmamız ideal sosyal bilgiler öğretmeninin alan yeterliliğini de incelemektedir. Bilindiği gibi Sosyal Bilgiler disiplinler arası bir çalışma alanı olduğundan bünyesinde pek çok bilim dalını ve dahi disiplini barındırır. İdeal sosyal bilgiler öğretmeni bunları ayrı ayrı öğretmekle kalmaz, aralarındaki bağlantı ve örüntüyü, tabir yerindeyse bilimlerin hep birlikte inşaa ettiği binayı da öğrencilere gösterir.

Çalışma grubumuzdaki eğitimcilere göre, ideal sosyal bilgiler öğretmeninin alan konusunda en yetkin olması gereken özellik “disiplinler arası bağlantı kurabilme yeterliliği”dir. Sosyal Bilgileri oluşturan alan derslerindeki yetkinliğe sahip olma gerekliliği çalışmaya katılan eğitimcilerce önemsenen diğer bir husustur. Sosyal Bilgileri oluşturan bilimlerin sürekli gelişmesi göz önünde bulundurularak ideal sosyal bilgiler öğretmeninin bilgilerini sürekli güncel tutması gerektiğine değinen eğitimciler tüm bunlarla beraber milli değerlerin öğrencilere benimsetmesinin önemine de vurgu yapmıştır. Elbette ki tüm bu bilgi aktarımı ve beceri geliştirme durumlarının Sosyal Bilgiler ders kazanımlarına uygun olması gerekliliği de eğitimcilerimizin belirttiği diğer bir konudur.

Çalışmaya katılan eğitimcilerin Sosyal Bilgilerin temellerini oluşturan tarih, coğrafya, insan hakları gibi derslerdeki yetkinliğin üzerinde durmuş, lisans eğitiminde verilen ve Sosyal Bilgilerin alanı içinde yer alan ekonomi, sosyoloji gibi bilim dallarındaki yeterlilikle ilgili yorum yapmamış olması, eğitimcilerin ideal sosyal bilgiler öğretmeninde kuramsal alan bilgisinden ziyade pratiğe dönük bilgiyi önemsedğini göstermesi bağlamında önemlidir.

Çalışmaya katılan eğitimcilere sorulan ideal sosyal bilgiler öğretmeninin genel kültür yeterliliği ile ilgili sonuçlar değerlendirildiği zaman, eğitimciler ideal sosyal bilgiler öğretmeninde aranan en önemli kriter olarak “milliyetçi vasma sahip olma” yı belirlemiştir. Bu da bize eğitimcilerimizin ideal sosyal bilgiler öğretmeninin meslek ve alan bilgisi konusunda yeterliliğin üzerine, bunları milli bilinç ve sahiplenme duygusu ile aktarmasının elzem olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Ancak bundan sonra gelişen ve değişen dünyayı takip etmek, bunu yaparken de zihin olarak “gelişme-değişmeye açıklık” bir önem arz etmektedir. Dünyayı ve ülkeyi takip ederken bir yandan da kendini gözden kaçırmayan ve kişisel olarak kendini geliştiren ve bu konuda öğrencilerine öğrencilerine örnek olan, hatta onlar için ‘tek’ olacak şekilde rol model olabilen öğretmen eğitimciler için ideal sosyal bilgiler öğretmenidir.

Bu konudaki sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde çalışmaya katılan eğitimcilerin ideal sosyal bilgiler öğretmeninde aradığı kültür vasfının kendi öz kültürünü benimsemiş ve bunu dünya kültürüne entegre etmiş olgun bir birey olarak gördüğü izahıta varestedir.

Araştırmamızın ideal sosyal bilgiler öğretmeninın kişilik özellikleri ile ilgili olarak; eğitimcilerin genel görüşü ideal sosyal bilgiler öğretmeninın sevecen ve sabırlı olması yönündedir. Yine bir başka dikkat çeken nokta bu özelliklerin hemen ardından “her öğrenciye farklılıklarına göre davranan” gelmektedir. Yani çalışmaya katılan eğitimcilere göre, mesleki olarak öğrencilerin hazır bulunuşluğuna göre eğitim vermenin öncelikli şartı bu kişilik özelliğidir. Anlaşıyor ki ideal sosyal bilgiler öğretmeni olabilmenin kriterleri birbirinden birbirinden bağımsız değildir. Aralarında bir irtibat, bir örüntü vardır. Biri diğerini besler. En çok da olumlu kişilik özelliklerinin diğer kriterleri yönlendirdiği açıktır. Yine bu kapsamda eğitimciler ideal sosyal bilgiler öğretmeninini sözünde duran, neşeli, nazik ve duyarlı öğretmenler olması gerektiği konusunda görüş belirtmiştir.

Dikkate değer bir başka husus, çalışmaya katılan eğitimcilerden sadece birisi ideal sosyal bilgiler öğretmeninın görünüşünün iyi/ bakımlı (prezentabl) olması gerektiği yönünde görüş belirtmesidir. Vlad ve Ciescai'nin lise ve lisans düzeyinde yaptığı araştırmalara göre öğretmenin yakışıklı/güzel, prezentabl olması özelliği lise öğrencilerinde %53, lisans öğrencilerinde %23 dür (Vlad ve Ciascai, 2014: 43). bu oran bizim çalışmamızda % 5 dir. Bu oranın git gide azalması göstermektedir ki öğrencinin yaşı büyüdükçe zihninde geliştirdiği ideal öğretmen kavramı somuttan soyuta bir yön izlemektedir. Araştırmamızda ikinci odak noktası ve beşinci alt problemin ilk kısmı olarak ideal sosyal bilgiler öğretmeni ölçütleri katılımcı eğitimcilere danışıldığında pek çok alt tema elde edilmiştir. En öne çıkan husus eğitimcilerin alanında yeterli olmayı her özellikten daha fazla önemsemesidir. Bilgilerini etkin iletişim yoluyla öğrencilere aktarma da üzerinde durulan diğer bir konudur. Beklenen şekilde mesleki ve genel kültür yeterliliği de dikkat çeken diğer temalardır. Ne var ki uzmanların en önemli alt tema olarak değerlendirdiği “mesleğini sevme”, dikkate değer şekilde öne çıkmamış, dolayısı ile eğitimcilerin öğretmenliği sevmenin onu iyi yapmakla arasında çok güçlü bir bağ olduğunu düşünmediği değerlendirilmiştir. Yine konu ile ilgili otoritelerin önemseydiği “olumlu kişilik özelliklerine sahip olma (güleryüzlü ve sabırlı olma, görünümünün iyi olması)” alt teması yalnızca bir eğitimci tarafından dile getirilmiştir. Bu sonuç eğitimcilerin öğretmenlerin mesleğini yaparken karakterini işin içine katması gerektiğini önemsemediğini göstermektedir.

Eğitim kurumlarının ideal sosyal bilgiler ğretmeni yetiştirip yetiştirmediği ile ilgili eğitimci görüşleri değerlendirildiğinde yalnızca bir eğitimcinin olumlu görüş belirttiği göze çarpmaktadır. Ne var ki aynı katılımcının mesleki ve alansal yeterlilik konusundaki sorulara “Mesleğini icra edecek seviyede iyi olmalıdır.” şeklinde yetersiz cevap vermesi, spesifik görüş belirtememesi aslında aldığı eğitimin yetersizliğini vurgulamaktadır. Diğer katılımcılar beklenen şekilde eğitim kurumlarının ideal sosyal bilgiler ğretmeni yetiştirmede yetersiz kaldığını belirtmiştir. Bunun sebeplerini de müfredat yetersizliği, ezberci eğitim, uygulama yetersizliği, niceliğin niteliği baskılaması gibi nedenlere bağlamışlardır. Eğitim kurumlarının kendi içindeki bu yetersizlikleri dışında eğitim fakültesi dışındaki fakülte mezunlarının ğretmen olarak atanması, değişken ve düzensiz eğitim politikaları da yine ideal sosyal bilgiler ğretmeni yetiştirmede eğitim kurumlarının yetersizliğini açıklayan argümanlar olarak öne çıkarılmıştır.

İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin eğitimdeki kilit rolüne ilişkin bulgular değerlendirildiğinde yine miili bilinci aşılama ne çıkmıştır. Bu noktaya kadar olan değerlendirmeler dikkatle incelenirse ideal sosyal bilgiler öğretmenine yüklenen en önemli görevin milli tarih bilinci ve kültürü aşılama olarak görüldüğü anlaşılacaktır.

İdeal sosyal bilgiler öğretmeninin tüm sayılan yeterlilikleri karşılamada yapılandırmacı yaklaşımı benimsemesi ve bu bağlamda sadece anlatım değeril, alternatif ğretim yöntemlerini kullanması da yine de araştırmamızın üzerinde durduğu bir diğer konudur. Bu noktadan hareketle araştırmaya katılan eğitimciler görsel materyal kullanımını ne çıkar mış, bunun ardından sınıf dışı ğretim yöntemlerini vurgulamıştır.

Bir sosyal bilgiler öğretmeninin ideal bir sosyal bilgiler ğretmeni olabilmesi için geçmesi gereken süre, diğer bir deyişle eğitim hayatı ne kadar olmalıdır sorusu üzerinde duran araştırmamıza katılan eğitimciler çoğunlukla şu anki eğitim süresini yeterli bulmuştur. Yalnızca dört eğitimci, araştırmamızın başında öngördüğümüz “hayat boyu” alt temasında fikir birliğine varmıştır. Oysa eğitim okulla sınırlı değerildir ve hiç bitmez. Eğitimci de olsa birey hayat boyu eğitim almaya devam eder. Hele ki sosyal bilgiler alanı sürekli gelişen ve değerşen bir alandır. Hammaddesi insan olduğu için doğası gereği insani bilimler pozitif bilimler gibi mutlak doğerularla hareket etmez. Dolayısıyla ideal sosyal bilgiler öğretmeninin öğrenim hayatı da yaşamı boyunca devam eder.

Araştırmaya katılan eğitimcilere göre bir sosyal bilgiler öğretmenin ideal bir profil çizebilmesinin bazı kendinden kaynaklı ya da kendinden kaynaklı olmayan sınırlılıkları vardır. En yoğunluklu olarak “sıkışık müfredat” (f=6), ve “sistemdeki aksaklıklar” alt temaları öne çıkarken, onları “ezberci eğitim sistemi” ve “alanında yetersiz bilgi”ve “gelecek kaygısı ile eğitime odaklanamama” izlemektedir. Eğitimcilerin üzerinde durduğu diğer temalar ise “uygulamalı eğitim imkanının azlığı” “mesleğini severek yapmama”, “materyal yetersizliği” alt temalarıdır. Eğitimciler bu noktada sosyal bilgiler öğretmenlerinin materyale ulaşmada isteksiz ve materyali kendilerinin hazırlaması noktasında ise yetersiz olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Tüm sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde ideal sosyal bilgiler öğretmenin ideal insan özellikleri ile paralel bir yapı izlediği açıkça görülür. Buna ek olarak, ideal sosyal bilgiler öğretmeni alan bilgisi, pedagojik- mesleki bilgi, genel kültür yeterliliği ve kişilik özellikleri olarak yüksek yeterliliğe sahip olmalıdır.

5.2.Öneriler

Bu çalışmada elde edilen bulgulardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

- Öğretmenlerin genel kültürlerini artırıcı ve kendilerini geliştirmeye olanak sağlayıcı faaliyetler yapılmalıdır.
- Öğretmenlerin kitap okuması teşvik edilmelidir.
- Alan bilgilerini artırabilmek için lisans döneminde alınan “öğretmenlik uygulaması” dersinin süresi artırılmalıdır.
- Öğretmenlerin öğrenci ile empati kurabilmesini sağlayıcı dersler verilmelidir.
- Eğitimin bir hayat amacı olduğu öğretmenlere aşılmalıdır.
- Etkili öğretim metotlarının işlevsel kullanımı için öğretmenlere imkan sağlanmalıdır.
- Müfredat rahatlatılmalı, öğretmenlerden kaldıramayacağı yükü yüklenmesi beklenmemelidir.
- Öğretmenlerin hayat standardı yükseltilmeli, böylece eğitime odaklanabilmelerinin önü açılmalıdır.

KAYNAKÇA

- 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Resmî Gazete : Tarih : 24/6/1973 Sayı : 14574., www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf.
- Akdemir, A. S. (2013), Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Programlarının Tarihçesi ve Sorunları, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/12 Fall 2013*, ss: 15-28, Ankara.
- Arslan, S., Özpınar, İ. (2008) Öğretmen Nitelikleri: İlköğretim Programlarının Beklentileri ve Eğitim Fakültelerinin Kazandırdıkları, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED) C: 2, Sayı: 1- Haziran*, ss: 38-63.
- Ataünal, A. (2003), *Niçin ve Nasıl Bir Öğretmen?*, Milli Eğitim Vakfı Yayınları, No: 4.
- Atay Yalaza, D. (2003) *Öğretmen Eğitiminin Değişen Yüzü*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ay, Ş., Yurdabakan, İ. (2015), Öğretmen Adaylarına Göre Etkili Öğretmen Özellikleri ve Bu Özellikler Açısından Öz-Yeterlik Algıları, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S: 33- Mart, ss: 148 – 166.
- Bakır, K. (2012) *Demokratik Eğitim John Dewey’in Eğitim Felsefesi Üzerine*, Ankara: Pegem Akademi.
- Balıbey Ömer, (2006), *99 Sayfada İdeal Öğretmen*, Söyleşi: Nuran Çakmakçı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Binbaşoğlu, C. (1998), Türkiye’de Öğretmen Okullarının Tarihsel Gelişimi, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Y: 23, S:241- Mart, ss. 22-32.
- Can, N., (2004), Öğretmenlerin Geliştirilmesi Ve Etkili Öğretmen Davranışları, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi S : 16- 1*, ss: 103-119.
- Can, S. , Can, Ş. , Durukan, E. (1999), Cumhuriyetten Günümüze Öğretmen ve Öğretmenin Yetiştirilmesi, *Atatürk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, C: 1 , S: 1, ss. 61-70.
- Çakmak, M., Bulut, M., (2005), The Perceptions Of Pre-Service Teachers About Effective Teaching And Effective Teachers, *Mediterranean Journal of Educational Studies*, Vol.10(1), pp.73-89, 2005

- Çalışkan, M., Işık, A. N. , Saygın, Y. , (2013), Prospective Teachers' Perception of Ideal Teacher, *Elementary Education Online*, 12(2), 575-584, 2013
- Çelikkaya, T. , Ünal, Ç. (2009), Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5. Sınıf Örneği), *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 13 (2): 197-212
- Çelikten, M. , Şanal, M. , Yeni, Y. (2005), Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri, Erciyes Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:19- 2, ss: 207- 237.
- Çetin, Ş. (2001), İdeal Öğretmen Üzerine Bir Araştırma, *MEB Dergisi*, Sayı:149.
- Demirel, Ö. (2012), *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*, 19. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deniz, L. (1998), Çağdaş Öğretmen, Başarılı Öğretmen, İyi Öğretmen: Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Dayanılarak Yapılan Bir Ön Değerlendirme, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S: 10, ss: 83-95.
- Dewey, J. (2010), *Okul ve Toplum*, Ankara: Pegem Akademi.
- Dilekmen, M. (2008) Etkili Eğitim İçin Etkili Öğretmenlik, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C:12, S: 2, ss: 213- 221.
- Erden, M. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Alkım Yayınları
- Gençtürk, E. , Akbaş, Y. , Kaymakçı, S. (2012), Qualifications of an Ideal Teacher according to Social Studies Preservice Teachers, *Educational Sciences: Theory & Practice - 12 (2) [Supplementary Special Issue]*, Spring 1569-1572 , *Educational Consultancy and Research Center* www.edam.com.tr/estp.
- Gordon, T. (2000), Ed. Özkan, B.) *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, (çev. E. Aksay), İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/149/cetin.htm erişim tarihi: 19.02.18 / 00:25.
- İbn Haldun (2013), *Mukaddime*, (çev. S. Belli), C: 1- 2, Ankara: Onur Yay.
- Keven, A. (2011). *Öncü Öğretmen, İdealist Öğretmenin Duygu Dünyası*, İstanbul: İdeal Yayıncılık.
- Koçoğlu, E. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Kavramına İlişkin İmgesel Algıları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Aralık, C: 15, S: 3, ss: 107- 126.
- Merriam, S. B, (2015). *Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Milli Eğitim Vakfı, (2017), Nitelikli Öğretmen Yetiştirme' Sunumu, 30 Kasım.
- Neuman, W. L. (2013) Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar 2, Yayın Odası Yayınları, Ankara.
- Oktaç, A. (1991), Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Nitelikleri, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, S: 3, ss: 187-193
- Öntaş, T. (2014), İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılandırmacı Yaklaşım İle Dizgeli Eğitimin Öğrenci Erişimine Etkisi Arasındaki Fark, *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi [Anatolian Journal of Educational Leadership and Instruction]*, S: 2 (2), ss: 43-51
- Öymen, H. R. (1965), *Eğitime Giriş*, Ankara: Yeni Desen Matbaası.
- Özdemir, M. (2010) Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), ss. 323- 343
- Özdemir, S. , Yalın, H.İ. , Sezgin, F. (2008) *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Özkan, M. , Arslantaş, H. İ. , Etkili Öğretmen Özellikleri Üzerine Sıralama Yöntemiyle Bir Ölçekleme Çalışması, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Haziran 2013 C: 15, S:: 1 ss: 311-330
- Öztürk, C. (2012), *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi
- Schreglmann, S. Kazancı, Z. (2016), Öğretmen Adaylarının 'Yaratıcı Öğretmen' Kavramına Yönelik Metaforik Algıları, *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 3 (3), 21- 34, Aralık.
- Schwendimann, B.A (2012) İmagining İdeal Teacher, <http://proto-knowledge.blogspot.com.tr/2012/11/imagining-ideal-teacher.html> erişim tarihi: 19.08.17/14:21
- Seferoğlu, S. S. (2004), Öğretmen Yeterlikleri ve Mesleki Gelişim, Dosya: Öğretmen Yeterlikleri, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, , Aralık, Y: 5, S: 58, ss: 40- 45
- Seferoğlu, S. S. (2009). S. Erkan (Ed.). *Öğretmen yetiştirme alanındaki uygulamalar ve gelişmeler: Öğretmen yeterlikleri ve mesleki gelişim çalışmaları: Eğitim bilimine giriş*, B: VII. , ss. 249-274. İstanbul: Kriter Yayıncılık.
- Sever, R. (2015) (Komisyon) *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Shulman, L. (1987) Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform, *Harvard Educational Review* 57 (1-22)

- Sünbül, A. M. (1996), Öğretmen Niteliği ve Öğretimdeki Rollerini, *Eğitim Yönelimi Dergisi*, Y: 2 S:1, ss: 597- 607
- Şahin , A. (2011) Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,C: 12,S: 1,Nisan , ss: 239-259
- Şaşan, H. (2002) Yapılandırmacı Öğrenme, *Hacettepe Üniversitesi Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, Sayı 75, 49-52.
- Şimşek, N. (2010), *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öz Yeterlik Algısı*, Ulusal Malatya Sempozyumları-I, Bilgi Çağında Eğitim ve Malatya, BİLSAM, Medipress Matbaacılık Yayıncılık, Ltd. Şti., I. Baskı.
- Temel, A. (1988), Öğrenci Gözüyle Öğretmen, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Yayın No: 13, Sayı: 129, İstanbul, Ocak, s: 21- 27.
- Terzi, A. R. (2002) Sınıf Yönetimi Açısından Etkili Öğretmen Davranışları, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 155-156, Yaz- Güz.
- Tural, A. (2015) *Yapılandırmacı Yaklaşımı Benimseyen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, TSA / YIL: 19 S: 2, Ağustos 2015
- Ünal, M. A. (2015), *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, 11. Baskı. Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Vlad, I. -E., Ciascai, L., (2014), Student's Perception Of The Personal Characteristics Of Ideal Teacher (1). Pilot Study, *Acta Didactica Napocensia*, Volume: 7 Number: 2.
- Vural, B. (2004), *Yetkin- İdeal Vizyoner Öğretmen*, İstanbul: Hayat Yayınları.
- Yıldız, C. , Koçoğlu, E. (2015) Sosyal Bilgiler Dersinde, Sosyoloji Eğitimine İlişkin Yer Alan Konulara Yönelik Öğretmen Algıları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış 2015, Cilt: 14, Sayı: 52, Sayfa:12- 22.
- Yılman, M. (2006), Türkiye’de Öğretmen Eğitiminin Temelleri, II.Baskı, Ankara: Nobel Yay.

EKLER

EK1: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Sayın Eğitimci; bu görüşme formu ‘Yüksek Lisans Düzeyindeki Eğitimcilerin İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni Algısı’nı araştıran yüksek lisans tezi çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Görüşme ifadeleri ve sonuçları araştırmacı tarafından hiç kimse ile paylaşılmayacak, sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır.

1. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin meslek bilgisi yeterliliği nasıl olmalıdır?
2. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin alan bilgisi yeterliliği nasıl olmalıdır?
3. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin genel kültür yeterliliği nasıl olmalıdır?
4. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin kişisel özellikleri neler olmalıdır?
5. Türkiye’de İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin ölçütleri sizce neler olmalıdır?

6. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin kullanabileceği alternatif yaklaşımlar nelerdir?

7. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin sınırlılıkları nelerdir?

8. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin eğitimde kilit rolü nedir?

9. Türkiye’de günümüzde öğretmen yetiştirme kurumlarının “İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeni”ni yetiştirdiğini düşünüyor musunuz? Niçin?

10. İdeal Sosyal Bilgiler Öğretmeninin eğitim hayatını kaç yılla sınırlandırırsınız?